

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

HISTORIE LYŽAŘSKÉHO SPORTU
OBRAZOVÁ DOKUMENTACE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Doc. PhDr. Milan Kohoutek, CSc.

Zpracoval:

Ondřej Lacman

duben 2006

Název:

Historie lyžařského sportu. Obrazová dokumentace

History of skiing. Photographic documentation

Cíl práce:

Rozšířit obrazovou dokumentaci k dosud zpracovaným okruhům z dějin lyžování.

Přispět k obohacení podkladů pro výuku na FTVS UK.

Metoda:

Především metody používané v historiografii. Metoda přímá, progresivní a srovnávací.

Výsledky:

Obrazová prezentace s výstupem na CD s paralelně zpracovaným průvodním textem.

Klíčová slova:

historie, lyžařský sport, fotodokumentace, prezentace, rozšíření podkladů pro výuku

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně a použil jsem pouze
prameny uvedené v příložené bibliografii

Ondřej Lacman

Ondřej Lacman

Touto cestou bych chtěl poděkovat Doc. PhDr. Milanu Kohoutkovi, CSc. za odborné vedení práce a praktické rady.

OBSAH

1. ÚVOD.....	7
2. CÍL A ÚKOLY PRÁCE	8
2.1 Cíl práce.....	8
2.2 Postupné úkoly	8
3. METODIKA ZPRACOVÁNÍ.....	8
3.1 Metody práce.....	8
3.2 Rozbor pramenů a způsob sběru dokumentace.....	10
3.3 Způsob zpracování materiálu a postup prací.....	10
3.4 Tématické okruhy	11
4. TEXTOVÁ ČÁST	12
4.1 Předšportovní etapa.....	12
4.2 Expedice.....	16
4.3 Úplné počátky sportovního lyžování.....	19
4.4 Počátky lyžování v českých zemích	23
4.5 První závody	27
4.6 Lyžování ve školní tělesné výchově	31
4.7 Lyžařské vybavení	34
4.8 Lyžařské spolky.....	38
4.9 Závody po I. sv. válce.....	43
4.10 První ZOH v Chamonix a další před II. sv. válkou	47
4.11 Vývoj skoku na lyžích.....	51
4.12 Rozvoj technického zázemí lyžařského sportu.....	55
5. ZÁVĚR	59
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
7. ELEKTRONICKÉ ZDROJE	62
8. ZDROJE FOTODOKUMENTACE	64

1. ÚVOD

Lyžování. Mnoho lidí si už bez něj dnes nedokáže představit zimu. Ačkoliv patří k jedné z nejstarších pohybových aktivit, řadíme tento sport i v současnosti k velmi oblíbeným téměř na celém světě. Spojuje radost z pohybu s uspokojením při vnímání přírody. Popularita tohoto sportu je obrovská. A nejinak je tomu i u nás.

Jako mnoho dalších sportovních odvětví i lyžování jde stále dopředu, vyvíjí se. Přichází nové styly a disciplíny, díky moderním technologiím se zlepšuje vybavení. Je důležité tyto trendy sledovat, ale neméně významné jsou i znalosti opačným směrem, tj. do minulosti. Bez vědomostí z historie nám unikají souvislosti s dnešním děním a nemůžeme jim dobře porozumět. A to by byla velká škoda. Obzvláště když v naší zemi má tento sport letitou tradici a tak bohaté dějiny, jakými se mnoho ostatních národů pochlubit nemůže. Vždyť lyžařský kroužek založený roku 1887 při Bruslařském klubu, později přejmenovaný na Český Ski Klub, byl prvním lyžařským spolkem v Evropě mimo Skandinávii. A v roce 1903 byl ustaven – jako první na světě – Svaz lyžařů v Království českém. Tím byl položen základ pro rozvoj organizovaného lyžování u nás.

Tato diplomová práce se historií lyžování zabývá. Naší snahou bylo, pomocí spojení fotografie a textu, přiblížit danou látku a zatraktivnit někdy „suchá“ dějepisná fakta. Mělo by jít o určité oživení výkladu. Práce je zaměřena především na starší historii.

Pozn. Lyžařské aktivity původně zahrnovaly všechny formy lyžování od sportovního soutěžení přes využití při práci až po zábavu a rozptýlení. Pojem lyžařský sport se jako samostatná kategorie vyvíjel postupně spolu s rozvojem jednotlivých disciplín. V dnešní době je chápán především ve smyslu organizovaného soutěžení.

2. CÍL A ÚKOLY PRÁCE

2.1 Cíl práce

Rozšířit obrazovou dokumentaci k dosud zpracovaným okruhům z dějin lyžování (formou prezentace na CD) s doprovodným textem. Materiál má přispět na jedné straně k obohacení podkladů pro výuku na FTVS UK a na druhé straně posloužit zájemcům o hlubší vhled do historie lyžování. Práce není zpracována pro účely komerčního využití.¹

2.2 Postupné úkoly

Při stanovení plánu práce jsme si vytyčili tyto postupné úkoly:

- 1) Literární rešerše
- 2) Kontakt vybraných pracovišť a jejich návštěva
- 3) Sběr obrazové dokumentace
- 4) Úprava a setřídění obrazové části práce
- 5) Vytvoření textové části práce
- 6) Celkové zpracování

3. METODIKA ZPRACOVÁNÍ

3.1 Metody práce

Metodologie je návodem k racionálnímu a tedy i ekonomickému postupu na cestě za poznáním skutečnosti. Proces vědeckého poznání se skládá v zásadě ze dvou etap: první je získávání poznatků, druhá pak jejich zhodnocení za účelem zobecnění. Každá z těchto etap má své metody. K základním obecným metodám vědecké práce v první etapě patří pozorování, popis, srovnávání a experiment. U druhé etapy to jsou analýza, syntéza, indukce, dedukce a analogie.²

---

¹ Tato skutečnost byla zdůrazňována při jednotlivém sběru materiálu.

² Kovář, R. – Blahuš, P. *Stručný úvod do metodologie*. 2. dotisk. Praha: Universita Karlova, 1973, s. 11-15

V našem případě se nejedná o práci kvantitativní, ale kvalitativní. Její charakter není čistě historický, avšak s ohledem na povahu práce jsme použili nejčastěji právě metody historické.

Z obecných metod, která se v historiografii často používá (a to tak samozřejmě, že si to ani neuvědomujeme), stojí na předním místě *indukce a dedukce*. Indukce je metoda, která postupně přechází od jednotlivých faktů k obecnějším údajům. Při dedukci odvozujeme výsledný názor z jednoho nebo několika úsudků jiných, za použití pravidel formální logiky.

Obecnou vědeckou metodou v historiografii je také *analýza a syntéza*. Analýza spočívá v rozložení na jednotlivé části, rozboru těchto složek a jejich vzájemných vztahů. Syntéza pak znamená zpětné složení částí v celek, vytvoření závěru a globálního pohledu.

Při zkoumání minulosti je pro získání informací z pramenů nejefektivnější kombinace tzv. *metody přímé a nepřímé*. Metoda přímá je postup, kdy z určitého zdroje čerpáme takovou informaci, která je v něm uvedena. Jde hlavně o prostá zjištění, popis, vyprávění nebo data, jména a jiné údaje.

Na rozdíl od přímé metody spočívá nepřímá metoda především v tom, že pomocí dalších metod, postupů a znalostí zjišťujeme v daném zdroji, zda je nám schopen odpovědět, tj. dát nám takové informace, které zde nebyly sice přímo vysloveny, ale které lze přece jen nějakým způsobem nepřímo vyvodit.

Tradiční a rozšířená je *metoda srovnávací*, jejíž podstatou je porovnávání. Umožňuje nám roztřídit zkoumaný materiál, napomáhá hledání příčinností a zákonitostí. Musí směřovat k podstatným rysům a vztahům a mít jednotné měřítko.

Mezi používané komparativní metody, které jsou samostatně označené, patří srovnávání v čase, tj. *metoda chronologická*, a v prostoru, tj. *metoda geografická*.

Zvláštním druhem srovnávací metody je *analogie*. Je to pravděpodobný úsudek o shodě dvou skutečností v určitém znaku, který je založen na podobnosti dalších známých znaků.

Kombinací metody chronologické a analogie jsou *metody retrospektivní a progresivní*, kdy se z časově novějších pramenů vyvozují poznatky i pro starší období a naopak.³

V diplomové práci jsme použili hlavně metodu přímou, kdy jsme se co nejvíce drželi dostupných pramenů. V jednotlivých kapitolách textové části jsme zachycovali události tak, jak po sobě následovaly, tj. metodou progresivní. Dále pak jsme využili metodu srovnávací, především při třídění obrazového materiálu.

3.2 Rozbor pramenů a způsob sběru dokumentace

Pro získání dostatečného množství pramenů jsme kontaktovali tato dostupná pracoviště.

V ČR to byla : muzea v Jilemnici, v Novém Městě na Moravě, ve Vrchlabí a ve Vysokém nad Jizerou. Některé prameny byly zapůjčeny, u jiných jsme provedli fotokopie. Dále jsme použili materiál z archivu FTVS UK.

S ohledem na ekonomickou situaci jsme kontaktovali zahraniční pracoviště převážně prostřednictvím internetu. Obeslali jsme velkou šíři pracovišť a vstřícná ke spolupráci byla tato: Museum in Holmenkollen (Norsko), New England Ski Museum (USA), Haus des Ski (Německo), Suusa Muuseum (Estonsko) a Whyte Museum Of The Canadian Rockies (Kanada).

Dalším informačním zdrojem byla dostupná literatura a internet (viz. seznam literatury a elektronické zdroje).

3.3 Způsob zpracování materiálu a postup prací

Materiál jsme setřídili do tématických celků, sestavených na základě věcné povahy okruhů obrazové dokumentace, kterou se nám podařilo získat. Obrazovou část jsme upravili v programu Photoshop a celkově zpracovali v programu Microsoft PowerPoint s výstupem na CD. K obrazové části jsme paralelně zpracovali průvodní část textovou.

---

³ Bartoš, J. *Metodika a technika historické práce*. 1. vyd. Olomouc: SPN, 1982, s. 12-20

3.4 Tématické okruhy

Vycházejíc z dosud zpracovaných okruhů lyžařské historie a našeho plánu, stanovili jsme pro naši práci tyto tématické okruhy:

- 1) Předšportovní etapa
- 2) Expedice
- 3) Úplné počátky sportovního lyžování
- 4) Počátky lyžování v českých zemích
- 5) První závody
- 6) Lyžování ve školní tělesné výchově
- 7) Lyžařské vybavení
- 8) Lyžařské spolky
- 9) Závody po I. sv. válce
- 10) 1. ZOH v Chamomix a další před II. světovou válkou
- 11) Vývoj skoku na lyžích
- 12) Rozvoj technického zázemí lyžařského sportu

Pozn. V práci vycházíme ze základní periodizace vývoje lyžování podle švédských systematiků (viz. Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. 132 s.). Období „starší historie“, jsme si pracovně vymezili časovým úsekem, který končí II. světovou válkou. Výjimku tvoří kapitoly 11 a 12, které toto vymezení přesahují (do 60. a 80. let 20. století).

4. TEXTOVÁ ČÁST

4.1 Před sportovní etapou

Počátek vzniku lyžařství spadá do období vývoje lidské společnosti, kdy člověk v přírodě vystupoval především jako lovec a sběrač, tj. do střední doby kamenné (8000 až 4000 let př. n. l.)⁴. Jeho hlavní a životně důležitou činností bylo zabezpečení rodiny. To vše vedlo k postupnému zdokonalování nástrojů a prostředků, které mu usnadňovaly lov. Ať už to byly zbraně (oštěp, luk a šíp, harpuna) nebo dopravní prostředky (kolo, člun, saně). A právě mezi lokomoční prostředky můžeme zařadit lyže, pomocí nichž se člověk často v zimních měsících pohyboval.

Vznik tohoto, dnes jednoho z nejrozšířenějších a nejoblíbenějších náčiní, byl podmíněn klimatickými podmínkami v severních oblastech, kde po většinu roku znepríjemňoval lov sníh. Sněhová pokrývka činila pohyb nesnadným, člověk se bořil a lov pozbýval efektivity.

Lyže tedy vznikly ze snahy zvětšit plochu chodidla, a tím omezit těžkopádný pohyb na sněhu. Zpočátku člověk ještě používal primitivnějších prostředků, jako obalování chodidel zvířecí kůží nebo slámou. Později z toho vznikly různé druhy sněžnic, což byly dřevěné oválné obruče s výpletem. Umožňovaly pouze chůzi, ne ještě klouzávávací pohyb. Ten se objevuje právě až u lyží, které byly vytvořeny postupným prodlužováním a zužováním ploch.

Kolébkou sportovního lyžování je Norsko, avšak v otázce původního „domova“ lyží je stále mnoho otazníků. Polární badatel F. Nansen považoval za oblast, odkud lyže pocházejí, střední Asii, okolí Bajkalského jezera a Altajských hor.⁵ Odtud se poté během postupného osidlování severovýchodních oblastí a stěhování národů dostaly až do

---

⁴ Bartoš, M. – Luštinec, J. *Počátky lyžování v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Merkur, 1988, s. 4

⁵ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 4

severní Evropy, severního Ruska a Skandinávie, kde docházelo k jejich dalšímu zdokonalování.⁶

Většina těchto poznatků a vědomostí mohla být odhalena díky jeskynním nákresům a archeologickým vykopávkám. O pozdějším období lyžařského vývoje nás informuje také řada literárních pramenů. Nejstarší a nejvýznamnější skalní obrazy byly nalezeny na severu Norska, na ostrově Rödöy a na území bývalého Sovětského svazu při pobřeží Bílého moře a Ladožského jezera.⁷ Velmi důležité jsou hmotné doklady, které nám poskytují poměrně přesné údaje. Za nejstarší nález je pokládána lyže ze švédské obce Hötting. Její stáří je odhadováno na 4500 let.⁸ Co se týče prvních písemných zpráv o použití lyží, tak ty pocházejí z doby již před našim letopočtem. Ve svých kronikách se jimi zabývají řečtí, římské, arabští, čínští a další historikové.

Přestože bylo nalezeno mnoho typů lyží (co do jejich délky, funkčnosti, doby a místa původu), můžeme vyčlenit tři základní tvarové typy lyží:

1. Lyže jižního typu – krátké, obě stejně dlouhé, vzadu příčně uříznuté. Skluznice i vrchní část lyže jsou hladké. Byly rozšířeny v jižním a středním Švédsku, jižním Finsku a východním směrem přes ruské území až po pohoří Ural. Nejstarším dokladem je již zmíněný nález u obce Hötting.⁹
2. Lyže arktického typu – o něco delší než předchozí typ, vpředu i vzadu zašpičatělé a na obou koncích mnohdy ohnuté. Skluznici často pokrývala zvířecí kůže, a to srstí dozadu, aby lyže měla dobrý skluz a při výstupu do kopce nepodkluzovala. Používaly se v severní Sibiři a severní Skandinávii. Nejstarší archeologický nález tohoto typu lyže pochází ze švédské obce Kalvträsk, přičemž stáří je odhadováno na 4000 let.¹⁰
3. Lyže severského typu – zřetelně se liší od předchozích dvou typů. Lyže jsou rozdílné v délce i šířce. Zatímco levá skluzná je delší a užší, tak pravá odrazová

⁶ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 8

⁷ Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989, s. 15

⁸ tamtéž, s. 14

⁹ Bartoš, M. – Luštinec, J. *Počátky lyžování v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Merkur, 1988, s. 7

¹⁰ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. Praha: SPN, 1989, s. 10

je širší, užší a potažená kůží. Používány byly na území skandinávských zemí.¹¹
Jsou podstatně mladší než předešlé typy.

Nezbytnou součástí lyžařské výzbroje byla již od počátku hůl, která napomáhala udržet rovnováhu, sloužila k odrazu nebo k brždění. Nejprve se používala hůl jedna, aby druhá ruka byla neustále volná pro uchopení zbraně. Dvě hole se objevily až při přechodu ke sportovnímu lyžování.

Lyže byly také často využívány pro vojenské účely, především ve Skandinávii a Rusku, což předznamenalo pozvolný přechod od dopravního prostředku v předmět rekreace a sportu.

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.1.1

Nejstarší skalní obrázek lyžaře (tzv. „mužik z Rödöy“) z ostrova Rödöy. Na stěnu byl vyryt okolo 2500 př. n. l.

Obr. 4.1.2

Lyže používané v severní Skandinávii a na Sibiři před 4000 lety. Skluznice je potažena kožešinou (opatření proti podkluzování) a vázání posazeno několik cm nad lyží.

Obr. 4.1.3

Laponský lovec (pol. 16. stol.).

Obr. 4.1.4

Laponská rodina jede ke křtinám (1567).

---

¹¹ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 10

Obr. 4.1.5

Moskevské bojary na saních doprovází služebnictvo na lyžích (1549).

Obr. 4.1.6

Vojenský kurz ve skoku na lyžích, Trondheim (1796).

Obr. 4.1.7

Horští myslivci (1870).

4.2 Expedice

K urychlení rozvoje a zpopularizování lyžařství přispěly také expedice do polárních oblastí. První badatelé (období mezi 16. – 19. stoletím) ještě lyže většinou nepoužívali. Až skandinávští polárníci v druhé polovině devatenáctého století si uvědomili výhodu lyží jako prostředku ulehčujícího pohyb na sněhu, a ty se poté staly nedílnou součástí jejich vybavení. Jako členy svých výprav si často vybírali Laponce, kteří vynikali výbornými lyžařskými dovednostmi.

V následujících odstavcích dávám příklad třech expedic, kde lyže byly jedním z důležitých faktorů jejich úspěchu.

Nordenskiöldova expedice na Špicberky (1872-1873)

Švédská vědecká expedice pod vedením Adolfa Erika Nordenskiölda byla první, která přečkala na Špicberkách zimu.¹² Svou stanici si zřídili na severním pobřeží v Moselské zátocce, odkud měli dobrý výchozí bod pro výpravy směrem k severnímu pólu. V jarních měsících, kdy byly dobré sněhové podmínky pro lyžování, expedice uskutečnila komplexní výzkum severní a severovýchodní části ostrova.

Nordenskiöldova expedice do Grónska (1883)

V roce 1883 A. E. Nordenskiöld vyrazil na svou poslední polární expedici.¹³ Cílem bylo prozkoumat vnitrozemí Grónska, o němž do té doby panovaly domněnky, že je pokryto rozsáhlým lesním porostem. Tuto hypotézu podporoval fakt, že na plážích podél pobřeží byly nalezeny kmeny stromů (naplavené přes polární ledový oceán ze Sibíře – což ovšem nebylo v té době známo).

Po mnoha obtížích dorazila šestičlenná výprava, čítající také dva laponské účastníky Paava Lars Nillson Tuorda a Anderse Pavasson Rossa, ze západního pobřeží na ledovcový příkrov. 21. července byly sněhové podmínky tak špatné, že nemohli

---

¹² Goldberg, F. The importance of skis to the success of polar expeditions. In *History of skiing conference*. Oslo, 1998, s. 29

¹³ tamtéž, s. 29

pokračovat dál se svými saněmi.¹⁴ Nordenskiöld navrhl, aby Laponci vyrazili na dvoudenní túru hlouběji do vnitrozemí pouze na lyžích a zbytek skupiny na ně počká.

Tuorda a Rossa opustili tábor časně ráno 22. července za mnohem lepších sněhových podmínek, než které panovaly předcházejícího dne. Nazpět dorazili 24. července, když během 57 hodin překonali vzdálenost 460 km.¹⁵ Na své cestě neobjevili žádnou oázu, jak se předpokládalo, ale jen sněhová pole.

Po návratu expedice domů a shrnutí závěrů průzkumu bylo slyšet mnoho skeptických hlasů, zda Laponci vůbec dosáhli středu největšího ostrova světa (lidé nevěřili, že je možné urazit takovou vzdálenost za pouhých 57 hodin). Aby se přezkoušelo toto nevšední lyžařské úsilí, byly 3. a 4. dubna 1884 uspořádány závody, jejichž účastníci měli na lyžích ujet 220 km. Z 18 závodníků nastoupených ke startu jich 8 soutěž nedokončilo. Vítězem se stal člen Nordenskiöldovi expedice P. L. N. Tuorda, který dorazil do cíle bez větších známek vyčerpání za 21 hodin a 22 minut.¹⁶

Na lyžích napříč Grónskem (1888)

V roce 1888 Nor Fridtjof Nansen vedl svou první polární expedici. Jejich cílem bylo přejít napříč Grónskem, což ještě nikdo před nimi nedokázal. Vybaveni byli 9 páry lyží, z čehož 7 párů bylo březových a 2 páry dubové (ty se ukázaly jako mnohem kvalitnější), a dále saněmi s plachtou, která jim za větrného počasí šetřila síly. Nansen se svými druhy – třemi Nory a dvěma Laponci – urazil průměrně 26 km za den. Ale při sestupu z pohoří, kdy terén klesal a pokud mohli použít plachtu, to bylo až 65 km. Celou trasu v délce 600 km družina absolvovala za 40 dní.¹⁷

Zážitky z tohoto dobrodružství Nansen popsal v knize *Paa Ski Over Grönland*, která vyšla v roce 1890 krátce po jeho návratu do Norska (o rok později pak v německém překladu v Hamburku).¹⁸ Nansen v ní uvádí, že klíčem k úspěchu jeho výpravy bylo použití lyží. Tato kniha byla přijata s nevšedním zájmem veřejnosti a přispěla tak významnou mírou k propagaci lyžování.

---

¹⁴ Goldberg, F. *The importance of skis to the success of polar expeditions*. In *History of skiing conference*. Oslo, 1998, s. 30

¹⁵ tamtéž, s. 30

¹⁶ tamtéž, s. 30

¹⁷ tamtéž, s. 31

¹⁸ Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989, s. 76

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.2.1

Na fotografii jsou zachyceni čtyři Laponci se sobem táhnoucím jejich saně. Dlouhá tyč sloužila pro odběr oceánografických vzorků zpod ledu. Tato fotografie z 6. dubna 1873 je patrně nejstarší známou fotografií zobrazující lyžaře.

Obr. 4.2.2

Laponci P. L. N. Tuorda a A. P. Rossa opouštějí kemp a vyrážejí na dvoudenní túru do vnitrozemí Grónska.

Obr. 4.2.3

F. Nansen s pěti členy své expedice a lyžařským vybavením.

Obr. 4.2.4

Nansenova družina ve vnitrozemí Grónska bojuje s nepříznivým počasím.

Obr. 4.2.5

Účastníci expedice použili speciální rozšířené lyže se třemi žlábkami. Délka lyží byla 230 cm a šířka 92 – 80 – 80 mm.

4.3 Úplné počátky sportovního lyžování

V 18. století, v období rychle se rozvíjejícího průmyslu, nastává velký příliv venkovského lidu do měst, kam si s sebou přináší své lidové zvyky. Tento trend se nevyhnul ani severským zemím, kde si však obyvatelé venkova přinášejí jeden obzvlášť charakteristický obyčej – jízdu na lyžích. Pod vlivem anglického sportovního hnutí v polovině 19. století se pak tato zábava zimních období postupně mění ve sportovní odvětví.

Místem, kde bylo lyžování opravdu rozšířené a velmi populární, byl kraj Telemarken v jižním Norsku. V malých vesničkách, často situovaných v hlubokých údolích, byly výhodné podmínky k lyžování a obyvatelé trávili mnoho volného času na tamějších svazích. Kromě zdatných lyžařů měli na rozvoji tohoto zimního sportu nemalou zásluhu také schopní řemeslníci, kteří dokázali vyrobit lyže a další odpovídající vybavení.¹⁹ To vše vedlo k vytvoření norské techniky jízdy na lyžích, kde hlavní úlohu hrály dva způsoby zatačení při sjíždění – telemark a kristianie.

Roku 1843 byly v Trømsø uspořádány závody, které považujeme za první v novodobé historii. Zároveň byly impulsem pro další rozvoj sportovního lyžování. V roce 1861 byl založen sportovní svaz pro povznesení sportu, jenž podporoval také lyžařský sport. Primát patří Norsku i co se týče klubové historie – jako první na světě byl roku 1877 založen Christiania Ski-Club. Tento lyžařský spolek organizoval pravidelně od roku 1879 závody, ze začátku na Huseby Hill, později kvůli nedostatečné kapacitě a sněhovým podmínkám přestěhované do Holmenkollen. Na těchto závodech se scházeli ti nejlepší skandinávští závodníci, a tak si toto klání lyžařů brzy získalo světový ohlas.²⁰

Významnou osobností tohoto období vývoje byl Aversen Sondre Norheim. Mezi vynikajícími lyžaři z Morgendalu (vesnička v provincii Telemarken) byl on tím nejlepším lyžařem a také velkou inspirací pro krajany. V roce 1866 byl pozván na

---

¹⁹ Používali nový typ lyží, tzv. telemarský, charakteristický stranovým krojením.

²⁰ Kleppen, H. *Holmenkollen*. Oslo: Det Norske Samlaget, 1988, s. 18-28

závod, popisovaný jako první světový skokanský závod o ceny, který se konal v Ofte Høydalsmo (15 km od Morgendalu). Zvítězil a ještě získal speciální cenu za efektní výkon. Jeho úspěchy se brzy staly známými po celém kraji. O dva roky později se spolu s bratry Hammestveitovými zúčastnil závodu v Iverslökken v Kristiánii (dnešní Oslo), kde ve skoku zvítězil. Diváky však více než výkon nadchla brilantní technika jízdy na lyžích, kdy použil již zmíněné dva oblouky. Samotnou zajímavostí je už jen to, že do norské metropole dorazili na lyžích, když během 3 denní cesty urazili 200 km.²¹

Po dalších úspěšných závodech založili roku 1881 v Kristiánii první lyžařskou školu na světě, kterou prošlo mnoho žáků. Když později emigrovali do USA, vytvořili i tam lyžařská střediska a stali se tak průkopníky lyžařského sportu za mořem.²²

Díky své nápaditosti, originalitě, talentu a sportovní „hravosti“ přispěl Norheim k utváření lyžařské techniky a její propagaci. Jeho technika a výkony byly impulsem pro rozvoj závodního lyžování. To jsou důvody, proč je nazýván „otcem“ moderního lyžování (moderního ve smyslu využití lyží pro rekreační účely a sport).

Rozvoj sportovního lyžařství v ostatních evropských zemích probíhal o poznání pomaleji. U severských sousedů se konaly první závody v letech 1864 (Finsko) a 1877 (Švédsko).²³ Ve střední Evropě se závody uskutečnily poprvé v roce 1893, a to hned tři. Dva se konaly v Českých zemích (Jilemnice a Luková u Holešova) a jeden v Rakousku (Mürzschlag).²⁴

---

²¹ Blikom, A. – Molde, E. *Sondre Norheim – the Skiing Pioneer of Telemark* [online]. c2002-2006. <<http://www.sondrenorheim.com>>

²² tamtéž

²³ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 17

²⁴ tamtéž, s. 23

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.3.1

Program prvních závodů pořádaných Christiania Skiklubem 24. ledna 1879. Tyto závody byly obrovským úspěchem. Tisíce diváků, včetně krále Oskara, cestovaly na Kastell-hill, aby shlédly klání nejlepších telemarských závodníků. Účastníci byli rozděleni do dvou hlavních skupin: první pro starší 17 let, druhá pro mladší než 17 let. Start byl na kopci a po skoku rovnou pokračovali po 3 km trati okolo Huseby a zpět do cíle na úpatí kopce. Hodnocena byla délka a styl skoku, dopad, u běhu čas a rovněž styl.²⁵

Obr. 4.3.2

Závody ve skoku na Husebybakkenu (název skokanského můstku na Huseby Hill) v 1883. V tomto roce byl závod poprvé rozdělen na skok a běh, které však byly součástí jednoho závodu. Do roku 1883 probíhala soutěž jako celek, tzn. že po doskoku závodník rovnou najížděl do běžecké stopy a pokračoval po trase k cíli.²⁶

Obr. 4.3.3

A. S. Norheim

Obr. 4.3.4

Bratři Torjus a Mikkel Hammestveitovi, Norheimovi žáci a vynikající závodníci. Torjus byl vítězem závodu na 50 km organizovaném na Huseby roku 1888. Na tento distanční závod bylo přihlášeno 32 běžců, ke startu jich přišlo jen 17 a nakonec trať úspěšně absolvovalo pouze 12 soutěžících. Důvodem byl velký respekt před tak dlouhou tratí.²⁷

---

²⁵ Torgersen, L. The Huseby-period and its influence on rules of ski-racing. In *History of skiing conference*. Oslo, 1998, s. 95

²⁶ tamtéž, str. 96

²⁷ Kleppen, H. *Holmenkollen*. Oslo: Det Norske Samlaget, 1988, s. 42

Obr. 4.3.5

První závody v Holmenkollen v roce 1892. Konaly se 30. a 31. ledna a podle místních novin Morgenbladet tato premiéra přilákala mezi 15 až 20 tisíci diváků.²⁸

Obr. 4.3.6

Svein Solid, rodák z Morgendalu a vítěz Královského poháru v Holmenkollen roku 1892.

Obr. 4.3.7 a 4.3.8

Holmenkollenská medaile. Navržena A. Blochem a od roku 1895 předávána závodníkům s vynikajícími výkony nebo mimořádným přínosem pro lyžařský sport. Jako první cizinec ji získal v roce 1939 Sven Selånger ze Švédska.²⁹

Obr. 4.3.9

Všichni účastníci závodu v Holmenkollen v roce 1896. Bylo to naposledy, kdy se vyfotografovali všichni závodníci dohromady.

Obr. 4.3.10 a 4.3.11

Doprava diváků na závody v Holmenkollen.

---

²⁸ Kleppen, H. *Holmenkollen*. Oslo: Det Norske Samlaget, 1988, s. 27

²⁹ tamtéž, s. 72

4.4 Počátky lyžování v českých zemích

Počátky lyžování v českých zemích spadají do období druhé poloviny 19. století, kdy toto sportovní odvětví přichází ze Skandinávie i do střední Evropy. Svůj podíl na tom měl jak vliv Nansenovy výpravy napříč Grónskem, který byl spíše propagačního rázu, tak působení norských studentů na středoevropských školách. Ti se stali prvními učiteli v jízdě na lyžích.

V Čechách se první lyže objevují roku 1887, kdy si je nechal z Norska zaslat Josef Rössler-Ořovský, všestranný sportovec, organizátor a průkopník mnoha sportů u nás. Spolu s dalšími nadšenci podnikl první lyžařské pokusy v blízkém okolí Prahy a později se vydali i na delší výpravy. Ještě roku 1887 zakládá 14 lyžařských pionýrů Lyžařský kroužek při Bruslařském klubu, v roce 1894 pak přejmenovaný na Český Ski klub (ČSK) Praha.³⁰

Dalším důležitým střediskem lyžování byly Krkonoše, kam často směřovaly i zájezdy ČSK Praha. V Krkonoších měl zásluhu na rozšíření lyžování hrabě Jan Harrach, který zakoupil roku 1892 lyže pro dělníky na svém panství. Ty se postupně začaly vyrábět u místních řemeslníků a kromě lesníků se brzy naučili lyžovat i někteří občané Jilemnice. Mezi nimi byl také Jan Buchar, významná osobnost českého lyžování a největší propagátor této pohybové aktivity v Krkonoších. Spolu s Josefem Alešem-Lyžcem je považován za autora lyžařské turistiky. Z jeho iniciativy byl založen roku 1894 Český krkonošský spolek Ski Jilemnice a v téže roce vychází jeho příspěvek v Časopise turistů. Ten je považován za první metodický článek o jízdě na lyžích v dějinách českého lyžařství. Neméně důležitá byla také jeho činnost učitelská, kde prosazoval lyžování jako součást školní tělesné výchovy v zimním období.³¹

Jako následující lyžařský spolek byl ustaven roku 1903 Český Ski Klub Vysoké nad Jizerou. Ten, v pořadí třetí český klub, byl podmínkou pro vznik české ústřední

---

³⁰ Kulháněk, O. Svaz lyžařů v Království českém. *Lyžařství*, únor 1987, roč. 73, č 2, s. 6

³¹ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 27-28

lyžařské organizace. Ještě téhož roku byl, jako první na světě, založen Svaz lyžařů v Království českém. Cesta k jeho zrodu však nebyla nikterak jednoduchá, krom mnoha jiných problémů situaci ztěžovaly tehdejší politicko-národnostní poměry. Čechy byly součástí Rakousko-Uherské monarchie a každý pokus o určité (byť třeba sportovní) osamostatnění znamenal spoustu obtíží. Nakonec se to však podařilo a přes veškeré protesty ze stran rakouského a německého lyžařského svazu se Svaz lyžařů v Království českém stal také členem mezinárodní lyžařské komise, založené v roce 1910 v Oslo.³²

Lyžařský výcvik

Na lyžích se zpočátku jezdilo u nás samostatně, bez cizích vzorů nebo návodu. Po návratu ze studií v zahraničí v letech 1888–1893, během nichž také sportoval, poznal J. Rössler-Ořovský, že v technice českých lyžařů jsou určité rezervy. Využil znalostí a lyžařských schopností F. Bučara, záhřebského kantora, který strávil delší čas ve Skandinávii, a zorganizoval v roce 1895 kurz pod jeho vedením. Další instruktáž absolvovali pražští lyžaři za přítomnosti Švéda ing. Estlandera. Ještě téhož roku proběhl kurz, který významně ovlivnil vývoj lyžování v Čechách, a to pod vedením norského inženýra H. Steffense. Český Ski klub Praha a ČKSS Jilemnice používal od té doby při jízdě dvou holí, zavedl systematický skok a výcvik lyžařských nováčků. Tyto kurzy (obzvláště Steffensenův) měly velký ohlas a vedly k prohloubení kontaktů se severskými zeměmi, především s Norskem. V dalších letech bylo pozváno mnoho instruktorů, kteří ovlivnili vývoj naší techniky na dlouhá léta a přispěli k rozvoji lyžování u nás. Mezi nejznámější můžeme zařadit H. Irgense, S. Kiellanda, R. Oestgaard, J. Nielsena, J.C. Richardsona, G. Stauerheima a F.V. Hallena. Poslední kurz proběhl v roce 1913-1914 na Benecku.³³

Zajímavostí je, že tato norsko-česká škola byla určitým způsobem přínosná i pro zahraniční cvičitele. Pro ně byl totiž pojem lyžařského kurzu celkem neznámý, zatímco v Čechách měl v té době už Sokol a jeho hromadný výcvik určitý zvuk. Instruktoři shledali tento program (nástupy, osvojení stability na lyžích, základních povely aj.) účelným a po návratu do své vlasti získané zkušenosti zúžitkovali.

³² Kulhánek, O. Svaz lyžařů v Království českém. *Lyžařství*, únor 1987, roč. 73, č 2, s. 6

³³ Hampl, K. Z historie lyžařských kurzů. *SKI MAGAZÍN*, prosinec 2000, roč. 6, č 3, s. 64-65

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.4.1

Josef Rössler-Ořovský (1867-1933). Významná osobnost počátků českého sportovního hnutí, organizátor a propagátor mnoha sportovních odvětví. Vynikající závodník v rychlobruslení a veslování. Především však vůdčí osobnost českého lyžování a otec myšlenky založit mezinárodní lyžařskou organizaci.

Obr. 4.4.2

Závody v Dolních Štěpanicích roku 1897. Druhý zleva stojí Jan Buchar, v bílém roláku se závodním číslem J. Rössler-Ořovský.

Obr. 4.4.3

Jan Buchar (1859-1932). Řídící učitel v Dolních Štěpanicích, zakladatel lyžařské turistiky a spolu s J. Rösslerem-Ořovským největší osobnost v počátcích českého lyžařství. Předseda ČKSS Jilemnice 1902- 1924 a Svazu lyžařů v Království českém 1903-1907.³⁴

Obr. 4.4.4

Josef Aleš-Lyžec (1862-1927). Propagátor lyžování v Krkonoších. Autor první české knihy o Krkonoších v zimě, která vyšla roku 1909 pod titulem *Obrazy horské zimní krásy* (nakladatelství Grosman a Svoboda).³⁵

Obr. 4.4.5

H. Steffens. První norský lyžařský instruktor v Čechách. Dvojnásobný mistr Království českého ve skoku, a to v letech 1897 a 1903.

Obr. 4.4.6

N. R. Oestgaard. Zastupoval spolu s A. Schubertem Svaz lyžařů Království českého a hájil jeho zájmy na ustavujícím kongresu Mezinárodní lyžařské komise

³⁴ Kulhánek, O., et al. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1987, s. 57

³⁵ *tamtéž*, s. 13

v Oslo v roce 1910. V letech 1910-1914 vedl v Čechách spolu se S. Kiellandem a H. H. Hansenem lyžařské kurzy. Byl výborným závodníkem, roku 1912 vyhrál mistrovství zemí Koruny české v běhu na 10 km. Druhý prezident FIS 1934-1951.³⁶

Obr. 4.4.7

S. Kielland. Vynikající závodník, v roce 1912 se stal mistrem zemí Koruny české ve skoku. V 30. letech působil jako velvyslanec Norska v Československu. V období 1934-1938 zastával funkci generálního sekretáře FIS.³⁷

Obr. 4.4.8

Pozvánka na II. veřejné kurzy norské lyžařské školy na přelomu let 1910 a 1911. Instruktorem byl R. N. Oestgaard. Tyto kurzy byly pořádány Českým spolkem pro zimní sporty, který vznikl odtržením od ČSK Praha.

Obr. 4.4.9

První snímek lyžařů v Krkonoších z Horní Branné v roce 1893.

Obr. 4.4.10

Lyžaři před hostincem koncem 19. století.

Obr. 4.4.11

Jan Buchar se společníky při výstupu na Žalý kolem roku 1895.

---

³⁶ Kulhánek, O., et al. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1987, s. 293

³⁷ tamtéž, s. 171

4.5 První závody

Počínaje rokem 1896 můžeme mluvit o začátku závodního lyžování u nás. Do té doby nebyla soutěžní činnost nijak intenzivní, proběhlo jen pár závodů. Z nich jsou nejznámější závody v roce 1893 na Kozinci u Jilemnice a na Moravě v Lukové u Holešova, které jsou považovány za jedny z prvních ve střední Evropě.³⁸

16. února 1896 se konaly závody na Žalém. Soutěžilo se ve dvou disciplínách. První bylo mistrovství Krkonoš v běhu na 10 km na trase ze Žalého do Jilemnice. Vítězem se stal H. Bedrník před F. K. Hronem a Lorencem. Druhou disciplínou byla soutěž v rychlojždě. Pořadí závodníků na stupních vítězů zůstalo stejné kromě třetího místa, které obsadil korutanský lyžař Bucher.³⁹

Krkonoše byly místem, kde se téhož roku konaly také první mezinárodní závody u nás, a to v Dolních Štěpanicích. Zahraniční závodníky zastupovali Němec Diskau a Nor ing. H. Steffens.⁴⁰

Mistrovství Království českého

19. ledna 1896 byl uspořádán první závod o mistrovství Království českého v pražské Stromovce. Běželo se na 1050 m a zvítězil F. Mládek před H. Bedrníkem. Tyto závody se pak pořádaly každoročně do roku 1914, jedinou výjimkou byla zima 1899, kdy se pro nedostatek sněhu mistrovství nekonalo. Hostitelem dalších klání nejlepších lyžařů naší země bylo nejčastěji Vysoké nad Jizerou (osmkrát), Jilemnice (tříkrát), Dolní Štěpanice (dvakrát) a jednou pak Dvorské boudy (1902), Benecko (1906) a Špičák na Šumavě (1913). Disciplínami mistrovského závodu byly zpočátku běh na 1 km, který byl v od let 1901-1903 nahrazen během na 10 km, a skok. V roce 1905 se stává součástí distanční závod v běhu na 50 km a roku 1912 se na programu těchto mezinárodních závodů objevuje závod sdružený.⁴¹

³⁸ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 29

³⁹ Takové byly začátky. *Lyžařství*, březen 1972, roč. 58, č 4, s. 15

⁴⁰ Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989, s. 68

⁴¹ Naši mistři lyžování od roku 1896 až po dnešek. *Lyžařství*, září 1983, roč. 69, č 9, s. 13

Čeští závodníci na mezinárodních soutěžích

Čeští závodníci začali brzy velmi úspěšně reprezentovat náš lyžařský sport i za hranicemi. Roku 1896 se zúčastnili F. Mládek a H. Bedrník závodu v Tauchenbergu u Mnichova, kde překvapivě zvítězili i nad Nory a Švédy, a obsadili první dvě místa (1.F.M., 2.H.B.). Podobné umístění, jen s výměnou vzájemných pozic, zopakovali v rakouském Plötzleinsdorfu u Vídně.⁴² V stejném roce Josef Rössler Ořovský skončil na třetím místě v německém Garmisch – Partenkirchenu.⁴³

Výborné výkony našich lyžařů potvrdili v rakouském Semmeringu roku 1898 F. K. Hron a J. Višňák v běhu na 40 km. Kromě našich zde startovalo 17 soutěžících z Rakouska a 3 Norové (ti běželi s ostatními, ale byli hodnoceni ve zvláštní kategorii). Hron dorazil do cíle v těsném závěsu za trojici severanů a teprve 20 minut po něm první z Rakušanů.⁴⁴

V průběhu dalších let v období před I. sv. válkou se naši zúčastnili jen dvou významnějších zahraničních závodů. V roce 1907 se na mezinárodní scéně objevil Bohumil Hanč (nejúspěšnější běžec zemí Koruny české v období 1907-1912), a to na závodech v saském Annabergu, kde s přehledem zvítězil. V roce 1914 proběhla premiéra našich lyžařů na tehdy největších světových závodech, na Holmenkollenu. Tříčlenná výprava (K. Jarolímek, J. Kučera a J. Scheiner) sice v Kristiánii nijak zvlášť neuspěla, ale získala cenné zkušenosti, které byly přínosem pro další rozvoj našeho závodního lyžování.⁴⁵

Další disciplíny

Kromě dnes běžných disciplín se pořádaly závody nejrůznějšího druhu a charakteru. Na programech z tohoto období můžeme nalézt např. běh na 100 m, který měl sloužit jako nácvik útěku před lavinou; překážkový běh přes přirozené ploty a úvozy; závody na sáňkách; závody pro horské a mimohorské obyvatele; krasojízda a

⁴² Kulhánek, O. Čeští závodníci před první světovou válkou. *Lyžařství*, duben 1987, roč. 73, č 4, s. 7

⁴³ Takové byly začátky. *Lyžařství*, březen 1972, roč. 58, č 4, s. 15

⁴⁴ Kulhánek, O. Čeští závodníci před první světovou válkou. *Lyžařství*, duben 1987, roč. 73, č 4, s. 7

⁴⁵ tamtéž

další netradiční soutěže. Závodníci nebyli nijak omezeni co se týče počtu účastí v různých disciplínách, a tak nebylo nic udivujícího, pokud si lyžař během jednoho dne odnesl několik cen.

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.5.1

Skiácké závody roku 1896.

Obr. 4.5.2

První mezinárodní závody v Čechách v Dolních Štěpanicích v roce 1896.

Obr. 4.5.3

Start mistrovského závodu v běhu na lyžích na 1 km. Mistrovství Království českého se konalo v Jilemnici. Závodní číslo 25 měl vítěz závodu F. K. Hron, s číslem 24 běžel německý závodník dr. Dieskau (již se dvěma holemi).

Obr. 4.5.4

Běh na 100 m ve Vysokém nad Jizerou v roce 1903.

Obr. 4.5.5

Tentýž závod, pohled na běžce z boku.

Obr. 4.5.6 a 4.5.7

Slalom ve Špindlerově Mlýně v roce 1903. Tato disciplína byla spíše okrajovou a její charakter byl odlišný od současnosti. Hodnotícím kritériem nebyla rychlost projeté trati, ale spíše způsob a bezpečnost jízdy.

Obr. 4.5.8

První lyžařský závod v běhu, kterého se zúčastňují ženy. Konal se v roce 1904 ve Vysokém nad Jizerou a vítězkou na 800 m trati se stala M. Skrbková.

Obr. 4.5.9

První lyžařské závody v Novém Městě na Moravě byly pořádány 2. února 1910. Běželo se na 10 km a vítězem se stal Karel Mrkvička. Zajímavostí je, že všichni účastníci startovali v jedné kategorii a mezi 19 startujícími muži byla také jedna žena. Marie Gregorová doběhla se ztrátou osmi a půl minuty na vítěze a obsadila páté místo.⁴⁶

Obr. 4.5.10

B. Hanč. Výborný lyžař a sedminásobný mistr Království českého.

Obr. 4.5.11

Trasa VIII. mezinárodního závodu na 50 km. Tento závod, který se konal 24. března 1913, nebyl dokončen kvůli náhle změně počasí a nepříznivým podmínkám. Všichni účastníci v průběhu závodu vzdali, jediný, kdo se snažil závod dokončit, byl Bohumil Hanč. A to se mu stalo osudným. Silně promrzlého ho na Zlatém návrší našel Rath (jeden ze závodníků) a vydal se pro pomoc. Hanč byl v zdánlivém bezvědomí posléze dopraven na Labskou boudu, kde se snažili o jeho záchranu, ale oživovací pokusy neměly úspěch. Druhou obětí byl Václav Vrbata, sokol a Hančův kamarád z vojny, který se přijel na závod podívat. Během sněhové vánice se nacházel na hřebenu a když Hanče potkal, chtěl mu pomoci. Dal mu svůj kabát, ale poté ve vichřici ztratil orientaci, bloudil, přitom prochládal čím dál víc a nakonec umrzl.⁴⁷

Okolo tohoto závodu a především jeho nešťastného konce je stále mnoho nejasností, které se dosud nepodařilo objasnit.

Obr. 4.5.12

V. Vrbata.

Obr. 4.5.13

Dámské závody ve skijöringu v roce 1913. Tato disciplína k nám přišla ze Skandinávie, kde byla velmi populární.

---

⁴⁶ *80 let lyžování na Novoměstsku*. Nové Město na Moravě: Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě, 1976

⁴⁷ Jedlička, M. Hrdinná sága českého lyžování. *SKI MAGAZÍN*, říjen 2003, roč. 9, č 1, s. 74-76

4.6 Lyžování ve školní tělesné výchově

Naše země byla jednou z prvních, kde lyžování našlo uplatnění ve školní tělesné výchově. Už ke konci 19. století se objevovalo na školách v Krkonoších a postupně se dostávalo i do dalších horských oblastí, jako byla Šumava nebo Novoměstsko. Odtud se rozšiřovalo i na území s nižší nadmořskou výškou. Lyžování se ukázalo jako pokrokový způsob výuky ve školní tělesné výchově a získávalo širší uplatnění. Byly pořádány závody mládeže, kurzy pro učitele a několikadenní pobyty na horách. V letech 1920-1939 se dostalo lyžování do osnov školní tělesné výchovy.

Krkonoše

V Krkonoších byl ústřední postavou lyžování Jan Buchar, který nejen že intenzivně propagoval lyžařství v této oblasti a stál u zrodu ČKSS Jilemnice, ale také jako řídící učitel v Dolních Štěpanicích zavedl lyžování do školní tělesné výchovy. Pochopil význam tohoto sportu a prosadil u školských úřadů možnost nahradit během zimy tělocvik sáňkováním (1890) a v roce 1896 lyžováním. Vzhledem k tomu, že obyvatelé Krkonoš i ostatních horských oblastí často nepatřili k movitějším vrstvám populace, nemělo dost dětí lyže a další vybavení. Z toho důvodu založil Jan Buchar fond „Mladý lyžař“, ze kterého byly financovány náklady spojené s nákupem potřebného lyžařského vybavení pro školní mládež.⁴⁸

Pod vlivem J. Buchara se lyžování začalo uplatňovat i na dalších krkonošských školách jako například v Jilemnici, Jablonci nad Jizerou, Vysokém nad Jizerou a dalších.⁴⁹

Novoměstsko

Jedním z míst, kde má lyžování mládeže dlouholetou tradici je také Novoměstsko. V březnu roku 1909 vydalo tehdejší ministerstvo kultury a vyučování výnos, jímž byly mimo jiné školy podněcovány k navozování styku s lyžařskými organizacemi. A v roce 1910 lyžovalo na novoměstské reálce 63% všech studentů.

---

⁴⁸ Chovanec, F., et al. *Didaktika školního lyžování*. 2. vyd. Praha: SPN, 1980, s. 18-19

⁴⁹ *tamtéž*, s. 18

První závody mládeže se konaly v roce 1911. Byly připojeny k II. novoměstským lyžařským závodům a děti soutěžily v jedné disciplíně, a to běhu na 300 m. O rok později se závody konaly už se samostatně zařazenou kategorií dětí a mládeže.⁵⁰ Po přestávce, vynucené první světovou válkou, se na lyžích soutěžilo opět v roce 1922. Zřejmě v tomto roce byly poprvé uspořádány tzv. „párkové závody“, které jsou velmi populární dodnes. Každý účastník obdrží v cíli za odvedený sportovní výkon párek a rohlík.⁵¹

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.6.1

Dětské závody ve skoku ve Vysokém nad Jizerou v roce 1905.

Obr. 4.6.2

Skupina dětí na lyžích v okolí Vysokého nad Jizerou v roce 1910.

Obr. 4.6.3

Učitel Josef Ďoubalík se svými žáky při hodině tělocviku (asi rok 1910). J. Ďoubalík byl jedním ze spoluzakladatelů jak Českého Ski klubu ve Vysokém nad Jizerou, tak svazu lyžařů v Království českém.⁵² Kromě toho to byl výborný závodník, v roce 1904 obsadil na mistrovství zemí Koruny české druhé místo v běhu na 10 km.⁵³

Obr. 4.6.4

Dotazník o pěstování lyžařství školní mládeže na městské škole v Novém Městě na Moravě z roku 1922. Z celkového počtu 213 žáků jich lyžařský sport pěstovalo 94 (44%) a lyže jako dopravního prostředku k návštěvě školy používalo 28 žáků (13%).

---

⁵⁰ *100 let Sportovního klubu lyžování v Novém Městě na Moravě*. Nové Město na Moravě: Sportovní klub lyžování, 1994, s. 16

⁵¹ Hanzlová, M. *Historie lyžování na Novoměstsku* [online]. c2002.

<<http://www.zlatalyze.cz/historie/index.php?xsz=zpravodajstvi&aa=83>>

⁵² Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989, s. 53, 74

⁵³ Kulhánek, O., et al. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1987, s. 90

Tento dotazník byl součástí rozsáhlé ankety na školách celého tehdejšího novoměstského okresu. Výsledkem bylo zjištění, že na školách v území nad 600 m.n.m. lyžovalo tehdy 49% žáků a 8% žákyň, zatímco v území pod 600 m. n. m. jen 13% žáků a 1% žákyň. Většina škol odpověděla, že hlavním důvodem malého výskytu lyžařů mezi dětmi je chudoba obyvatelstva a drahota lyží a ostatní potřebné výstroje.⁵⁴

Obr. 4.6.5

Z výcviku mládeže v Novém Městě na Moravě v roce 1923.

Obr. 4.6.6

Studenti jilemnického gymnázia v roce 1930.

Obr. 4.6.7

„Párkové závody“ v Novém Městě na Moravě v roce 1937.

---

⁵⁴ *80 let lyžování na Novoměstsku*. Nové Město na Moravě: Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě, 1976.

4.7 Lyžařské vybavení

Lyže

S počátečními pokusy o zvládnutí jízdy na lyžích se pojí i zkoušení jejich různých typů. Ať už co se týče tvaru (klínové, šípové)⁵⁵, šíře či délky. Neméně podstatným byl i výběr použité dřeviny. Nejčastěji užívanými byly hikory, jasan, bříza, buk a další. Lyže nebyly v té době vyráběny sériově, nýbrž jednotlivě u truhlářů a kolářů, takže každý pár byl de facto originál. To je další faktor různorodosti typů lyží, která v počátcích panovala.

I přesto můžeme říci, že jedna tvarová skupina lyží postupem času převládla. Jako nejlepší se prosadil telemarský tvar, kde je charakteristické stranové krojení lyže. Délka se pohybovala většinou přes 2 m, přičemž zdvižená špiče lyže byla 30 – 50 cm dlouhá.⁵⁶

Do Čech se tyto lyže dostaly v roce 1887, když si je víceméně náhodou objednal z Norska Josef Rössler-Ořovský z Norska (původním záměrem byla objednávka bruslí, ale norská firma mu zaslala i katalog lyží).⁵⁷ O tom, že lyže byly v našich zemích novinkou, svědčí i fakt, že celníci na hranicích dříve nic podobného neviděli a nevěděli si se zásilkou rady. Z důvodů spíše užitkových (oproti sportovnímu nadšenci Ořovskému) si dal lyže z Rakouska roku 1892 poslat také hrabě Jan Harrach. Vybavil nimi svůj lesní personál a nechal podle nich vyrábět další v Horní Branné a na pile v Dolních Štěpanicích.⁵⁸

Mazání lyží jako takové se moc nepoužívalo, spíše jen jako impregnace proti vlhku. Až do I. světové války se používaly stejné lyže jak pro běh, tak pro skok nebo sjezd.

---

⁵⁵ Klínový tvar znamená, že lyže je ve špičce nejužší, zatímco u šípového tvaru je ve špičce nejširší.

⁵⁶ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 31

⁵⁷ Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989, s. 34

⁵⁸ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 28

Lyžařské vázání

Lyžařské vázání bylo zpočátku velmi primitivní. Nejprve se používalo pouze prstní vázání (držící špičku), kde byl řemen provléknut dírkami v lyži (obr. 4.7.7).

Kolem roku 1870 se v tehdejší Kristiánii objevilo prvně vázání s pohyblivě upevněnou patou.⁵⁹ Nejdříve v podobě třmenu z rákosu položeného kolem boty. Vpředu byly oba konce rákosu uchyceny pomocí svorky s křídlovou maticí, což umožňovalo případné upravení pro různé velikosti bot, a zadní ohnutá část držela patu. Špičku boty pak připevňoval kožený řemen protažený napříč tělesem lyže (obr. 4.7.9, 4.7.10). Tímto způsobem byly vybaveny i lyže, které si objednávali lyžařští průkopníci v Čechách. Zároveň často sloužily jako vzor pro truhláře a koláře, kteří podle nich vyráběli další lyže.

Současně s tímto typem se v našich zeměpisných šířkách na počátku 20. století používalo také vázání krkonošské (obr. 4.7.11, 4.7.12), někdy uváděné pod názvem „balata“.⁶⁰ Bylo přiměřeně funkční a levné. S jeho obdobou jsme se ještě donedávna mohli setkat na dětských lyžích tzv. kluzkách.

Od roku 1910 se u nás rozšiřuje Huitfeldovo vázání (obr. 4.7.13), které se po dalších úpravách (Lutterovy čelisti vymezující špičku boty, Ellefsen-Hoyrův napínač patního řemene a Bildsteinova patní pružina) stalo doslova evergreenem a používalo se v Čechách až do konce třicátých let.⁶¹

V alpských zemích nebylo kvůli strmosti svahů rákosové vázání využitelné. Umožňovalo chůzi a výstupy, ale při sjezdech byly lyže s ním téměř neovladatelné. Výsledkem toho byl vznik celokovového vázání Lilienfeldského (obr. 4.7.14, 4.7.15) a jeho pozdější a dokonalejší verze – vázání Bilgeriho.⁶² Obě tato vázání urychlila vývoj sjezdového lyžování.

⁵⁹ Hampl, K. Vázání na prvních lyžích. *SKI MAGAZÍN*, prosinec 2002, roč. 8, č 3, s. 72

⁶⁰ tamtéž, s. 73

⁶¹ Hampl, K. Lileinfeld kontra Norsko. *SKI MAGAZÍN*, únor 2003, roč. 8, č 5, s. 61

⁶² tamtéž

Lyžařské hole

V začátcích lyžování se používala jedna dlouhá hůl (ještě v 20. letech minulého století to nebyla žádná zvláštnost), později se objevují hole dvě. Vyráběly se zpravidla z jasanu, lísky nebo bambusu. Talířek byl dřevěný s koženým výpletem.

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.7.1

Sněžnice, používaná ke konci 17. století v Krkonoších. Jejich kulaté rámy, které se vyráběly z kosodřeviny, byly vypleteny koženými řemínky.

Obr. 4.7.2

František Soukup, kolář z Horní Branné, zhotovil první lyže domácí výroby. Vzorem mu byly rakouské lyže, zakoupené hrabětem Janem Harrachem.

Obr. 4.7.3

Antonín Vondrák, sekerník z dolnoštěpanické pily, který vyráběl lyže jak pro lesní dělníky z Harrachova panství, tak pro lyžaře v Jilemnici a Dolních Štěpnicích.

Obr. 4.7.4

Dílna na výrobu lyží v Jilemnici na počátku 20. století.

Obr. 4.7.5

Výroba lyží v dílně A. Slonka v Novém Městě na Moravě ve 20. letech. Jeho synové také pokračovali ve této práci a v roce 1950 (po nuceném znárodnění) se zapojili do výroby v podniku Sport, jehož dnešním pokračovatelem je firma Sporten.⁶³

Obr. 4.7.6

Nabídkový list výrobce A. Bartoně st. z Vysokého nad Jizerou. Bartoň byl jedním z průkopníků lyžování v Čechách a zároveň výborným závodníkem. Původním

---

⁶³ 100 let Sportovního klubu lyžování v Novém Městě na Moravě. Nové Město na Moravě: Sportovní klub lyžování, 1994, s. 37

povoláním truhlář, avšak tohoto řemesla zanechal a začal se specializovat na výrobu lyží. Jeho syn A. Bartoň ml. byl našim úspěšným reprezentantem v závodě sdruženém v 30. letech minulého století.

Obr. 4.7.7

Prstní vázání, jedno z nejprimitivnějších. K jeho užívání byly nezbytné speciální boty, tzv. pjäxy.⁶⁴

Obr. 4.7.8

Vrbové vázání. Vyrobené pravděpodobně roku 1890 v Hedmarku. Přední smyčka vázání je vrbová, ostatní jsou kožené řemínky.

Obr. 4.7.9 a 4.7.10

Rákosové vázání. Jednoduché a funkční vázání, ale poměrně nákladné. Nevýhodou byla také velká poruchovost a malá životnost. Z toho důvodu se vázání vylepšovalo v sedlářských dílnách, kde byl rákosový prut zašit do obalu ze slabé kůže.

Obr. 4.7.11 a 4.7.12

Krkonošské vázání „balata“. Populární vázání umožňující zdvih paty zároveň se stranovou stabilitou. Celkem levné. Výrazně přispělo k zlidovění lyžařského sportu.

Obr. 4.7.13

Vázání Huitfeld, vyrobeno roku 1894 Norem F. Huitfeldem a postupně zdokonalováno.⁶⁵

Obr. 4.7.14 a 4.7.15

Celokovové vázání Lilienfeldské.

---

⁶⁴ Hampl, K. Lilienfeld kontra Norsko. *SKI MAGAZÍN*, únor 2003, roč. 8, č 5, s. 61

⁶⁵ Kulhánek, O., et al. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1987, s. 440

4.8 Lyžařské spolky

K nejstarším třem lyžařským klubům v naší zemi patří Český Ski klub Praha, Český krkonošský spolek Ski Jilemnice a Český Ski klub Vysoké nad Jizerou. První dva spolu již v roce 1898 utvořily jakési volné sdružení, tzv. Českou jednotu skijáckou. Po založení lyžařského spolku ve Vysokém v roce 1903 se ještě v témže roce sešli v Jablonci nad Jizerou zástupci všech tří klubů a ustavili Svaz lyžařů v Království českém (SL KČ), což byl první národní svaz na světě.⁶⁶

Český Ski klub (ČSK) Praha

Tento první lyžařský klub ve střední Evropě je úzce spjat s osobou Josefa Rösslera-Ořovského. Spolu s dalšími pražskými nadšenci založil v roce 1887 při tehdejší Bruslařském klubu lyžařský kroužek - v roce 1894 přejmenovaný na Český Ski klub Praha. Zprvu podnikali výpravy do nejbližšího okolí Prahy, později i do vzdálenějších míst jako Brdy, Sázavsko, Prachovské skály a další. Kolem roku 1894 navázali první styky s krkonošskými lyžaři v čele s Janem Bucharem a od té doby se Krkonoše staly častou destinací jejich zájezdů.⁶⁷

V letech 1897-1907 se klub mohutně rozvíjel, k čemuž výrazně přispěly pravidelně pořádané lyžařské kurzy. Díky dobrým stykům J. Rösslera-Ořovského se zahraničními kluby přijížděli téměř každoročně instruktoři, kteří kurzy vedli. Nejcennější byly kontakty s Nory, jejichž technika na dlouhá léta ovlivnila naše lyžování. Mezi kluby, které k nám vysílaly cvičitele, patřily: Ski Klub Ondur, S. K. Mercantil, S. K. Skarpheddin a zejména pak tělocvičný ústav vojenský v Kristiánii.⁶⁸

ČSK Praha byl v předválečných letech hybnou silou Svazu lyžařů v Království českém, a to hlavně díky J. Rösslerovi-Ořovskému a jeho nesmírné aktivitě v tomto odvětví.

---

⁶⁶ Kulhánek, O. Svaz lyžařů v Království českém. *Lyžařství*, únor 1987, roč. 73, č 2, s. 6

⁶⁷ Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989, s. 38

⁶⁸ Rössler-Ořovský, J. Mezinárodní styky Českého Ski klubu a českého lyžectva. *Lyžařství*, květen 1968, roč. 53, č 5, s. 2

Český krkonošský spolek Ski (ČKSS) Jilemnice

Tím, čím byl pro ČSK Praha J. Rössler-Ořovský, byl pro Krkonoše Jan Buchar. Patřil k prvním lyžařským průkopníkům a byl zaníceným propagátorem této sportovní aktivity. Lyže byly na našich nejvyšších horách oblíbené, i když zpočátku sloužily spíše jako dopravní prostředek na cestě do práce a do školy než ke sportovnímu vyžití.

Rozvoj organizovaného lyžování začal v Krkonoších v roce 1894, kdy byl založen ČKSS Jilemnice. Jeho prvním předsedou byl R. Kazda a v roce 1902 ho vystřídal Jan Buchar, který v této funkci vydržel téměř čtvrt století. Jilemnický klub intenzivně spolupracoval s pražským ČSK, pořádaly společně závody, výpravy do hor a řídily lyžařskou činnost.⁶⁹

Český Ski klub (ČSK) Vysoké nad Jizerou

V únoru roku 1903 se konalo, za přičinění ČSK Praha a ČKSS Jilemnice, ve Vysokém nad Jizerou VIII. mezinárodní mistrovství zemí Koruny české. Závody měly úspěch jak u závodníků, tak u diváků (podle odhadů jich přišlo 2000-3000) a byly určitým popudem pro založení místního lyžařského klubu. S přispěním J. Rösslera-Ořovského a Jana Buchara byly vypracovány stanovy a 28. října se zrodil Český Ski klub Vysoké nad Jizerou.⁷⁰ Ten byl mimo jiné podmínkou pro založení české ústřední lyžařské organizace, protože k jejímu vytvoření bylo třeba aspoň tří klubů.

Prvním předsedou byl zvolen Karel Schröter a čestnými členy klubu byli zvoleni také oba příznivci Jan Buchar a Josef Rössler-Ořovský.⁷¹

31. ledna 1904 bylo Vysoké nad Jizerou pověřeno pořádáním IX. mistrovství zemí Koruny české, které bylo zároveň prvním mistrovstvím nově založeného Svazu lyžařů v Království českém. Od této doby se pak mistrovství pořádala ve Vysokém nad Jizerou do první světové války ještě několikrát.⁷²

⁶⁹ ČKS SKI Jilemnice: *Historie spolku* [online]. c 2005-2006. <<http://www.skijilemnice.cz/index.php?id=historie>>

⁷⁰ Doubalík, J. *Lyžování ve Vysokém nad Jizerou: Historie klubu začíná v roce 1903* [online]. c 2000. <<http://www.skiklubvysoke.cz/Historie/historie.htm>>

⁷¹ Doubalík, J. *Lyžování ve Vysokém nad Jizerou: Jednatelská zpráva Českého Ski klubu ve Vysokém nad Jizerou za rok 1903-4* [online]. c 2000. <<http://www.skiklubvysoke.cz/Historie/historie.htm>>

⁷² tamtéž

Další kluby

Ke konci 19. století se lyžování rozšiřuje do všech horských oblastí u nás. Po Krkonoších je druhým pohořím, kde se rychle rozvíjí lyžařství, Šumava. Dále pak je to Novoměstsko na Moravě, Beskydy a Jeseníky.

V organizovaném lyžování je důležitý rok 1907, kdy přistupuje čtvrtý člen SL KČ, kterým je Sportovní klub Plzeň. V témže roce dochází ke změně na postu předsedy Svazu a Jana Buchara střídá Josef Rössler-Ořovský. Během dalších let dochází k prudkému nárůstu počtu klubů v Čechách, což jen potvrzuje dobrou organizovanost a vyspělost českého lyžařství v tomto období.

Počet lyžařských klubů ve Svazu lyžařů v Království českém^{73, 74}

rok	počet klubů	počet členů
1903	3	?
1907	4	?
1908	8	?
1909	18	860
1910	28	1500
1911	44	3200
1912	55	7300
1914	61	7843

Horská služba

Důležitou roli v lyžování, a to jak závodním, tak turistickém, hraje bezpečnost na horách. Tvrdší klimatické podmínky a nečekané zvraty počasí překvapily nejednoho horala či lyžaře. Již v 17. století si obyvatelé hor pomocí tyčí značili cesty a chodníky ke svým obydlím.

⁷³ Valenta, V. *Historie lyžování v sudetoněmeckých oblastech Krkonoš zaměřená na sportovce německého původu*. Praha, 2000. Diplomová práce na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy na katedře základů kinantropologie a humanitních věd, s. 16-17

⁷⁴ Kulhánek, O. Svaz lyžařů v Království českém. *Lyžařství*, únor 1987, roč. 73, č 2, s. 6

První organizovaná záchranná akce u nás proběhla v roce 1900 v Krkonoších, kdy na pomoc skupině lyžařů vyrazili členové dobrovolného hasičského sboru ze Špindlerova Mlýna.

Po I. sv. válce došlo k velkému rozvoji lyžařského sportu a tím pádem stoupl i počet návštěvníků hor. Současně s nárůstem lyžařů se však zvýšil i počet úrazů. V roli záchranářů působili tehdy místní hasiči, kteří prošli kurzem první pomoci. K nim se přidávali také členové spolků zimních sportů. Nevýhodou těchto uskupení byla nejednotná organizovanost.

Zima na přelomu let 1934 a 1935 byla díky dostatku sněhu velmi příhodná pro lyžaře, což se projevilo jejich velkou účastí v horách. Začátkem února ale v Krkonoších došlo k prudké sněhové bouři, během níž přišlo o život šest lidí. Za celou sezónu pak toto číslo stoupl na 18 a bylo podnětem pro vznik záchranné organizace. 12. května 1935 byl ustaven ve Špindlerově Mlýně Sbor dobrovolných záchránců, který pak od konce druhé světové války působí jako Horská záchranná služba.^{75, 76}

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.8.1

Chata ČSK Praha na Benecku zakoupená v roce 1910. Byla centrem pražských lyžařů, kteří odtud vyráželi na výpravy po krkonošských hřebenech. Druhým přidruženým střediskem ČSK byl Žalý.⁷⁷

Působení pražského a jilemnického lyžařského klubu v Krkonoších mělo kromě sportovního ještě význam národnostní. Tyto spolky získaly do svého vlastnictví ještě několik horských bud a v Krkonoších bylo možné mnohem častěji slyšet češtinu (v počátcích lyžování v Čechách nebyla na hřebenech těchto hor jediná česká bouda, všechny patřily Němcům).

⁷⁵ Čtyřicet let Horské služby. *Lyžařství*, leden 1975, roč. 61, č 1, s. 12

⁷⁶ Pavlica, R. – Jirešová, B. Horská služba – historie. *SKI MAGAZÍN*, říjen 2002, roč. 8, č 1, s. 62-63

⁷⁷ Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989, s. 40

Obr. 4.8.2

ČKSS Jilemnice před svou klubovnou Na Kozinci.

Obr. 4.8.3

Místnost ČKSS Jilemnice po mezinárodních závodech v roce 1897.

Obr. 4.8.4

Členský průkaz Josefa Krause z ČKSS Jilemnice. J. Kraus byl vynikající závodník na přelomu 19. a 20. století, pětinásobný mistr Království českého.

Obr. 4.8.5

ČSK Vysoké nad Jizerou na náměstí ve Vysokém nad Jizerou v roce 1903.

Obr. 4.8.6 a 4.8.7

Program IX. mistrovství zemí Koruny české. Tyto závody se konaly 31. února 1904 ve Vysokém nad Jizerou. Kromě mistrovské disciplíny v běhu na 10 km proběhly během závodů ještě tyto soutěže: závody horské školní mládeže, závody na sáňkách, závod v běhu na rovině na 100 m, závod o putovní štít dr. Diskaua, závod juniorů v běhu na 1000 m, závod na 1500 m pouze pro jezdce z rovin, závod ve skoku a závod překážkový.

Obr. 4.8.8

Program veřejných závodů pořádaných ČSK Vysoké nad Jizerou, které se konaly 11. února 1912. Disciplíny byly tyto: mezinárodní závod na 15 km, závod na „sáňkách opěrkách“, závod na „sáňkách sportkách“, závod v krasojízdě, závod v běhu na rovině na 100 m, hlavní závod na 2000 m, jízda dam na 1000 m, jízda juniorů na 1000 m, závod jezdců přes 35 let na 1500 m, jízda s vrchu bez holí a mezinárodní závod ve skoku na lyžích.

4.9 Závody po I. sv. válce

Po čtyřleté přestávce, způsobené I. sv. válkou, došlo v roce 1918 k obnově lyžařské činnosti. Změny, které po válce nastaly, především vznik samostatného Československa, se samozřejmě odrazily i na poli lyžařského sportu. Nově pojmenovaný Svaz lyžařů Republiky československé (SL RČS) se stal právoplatným členem Mezinárodní lyžařské komise a otevřely se mu nové výhledy a možnosti do budoucna. Lyžařské kluby zahájily svou činnost a opět se pořádaly závody.

Na druhou stranu však trápila československou lyžařskou scénu určitá nejednota. Po válce obnovilo činnost nebo vzniklo mnoho tělovýchovných organizací s vlastními lyžařskými odbory nebo kroužky, jako např. Sokol, Klub čsl. turistů, Svaz junáků, Svaz čsl. důstojníků, Dělnická tělovýchovná jednota, Orel a další. Každá organizace si pořádala své vlastní závody a přebory. Krom toho bylo lyžování rozděleno i národnostně a lyžaři německé národnosti z pohraničí se sdružovali v HDW (Hauptverband deutscher Wintersportvereine). Tato roztržičnost ztěžovala rozvoj našeho lyžování v meziválečném období.⁷⁸

Mistrovství ČSR

Konala se každoročně, první republikové mistrovství bylo v roce 1920 na Štrbském Plese a poslední před pauzou způsobenou II. sv. válkou bylo v roce 1941 v Senohrabech. Pravidelnou součástí závodů byly tyto disciplíny: běh na 18 a 50 km, skok a závod sdružený. K výrazné změně došlo na MČSR v Banské Bystrici v roce 1937, kde poprvé startovaly ženy, a to v běhu na 8 km a alpské kombinaci. Mužům zde rovněž do programu přibyla alpská kombinace a ještě štafeta na 4×10 km.⁷⁹

Mezinárodní závody v ČSR

S velkým rozvojem lyžování v období po první světové válce souvisí i nárůst počtu mezinárodních závodů, které každý rok pořádal SL RČS na naší půdě.

⁷⁸ Kulháněk, O. Svaz lyžařů Republiky československé. *Lyžařství*, květen 1987, roč. 73, č 5, s. 6

⁷⁹ Naši mistři lyžování od roku 1896 až po dnešek. *Lyžařství*, srpen 1978, roč. 64, č 8, s. 14

Jedny z důležitých byly Kongresové závody v roce 1923 v Krkonoších, které se konaly na počest pražského kongresu Mezinárodní lyžařské komise. Ten se zapsal do lyžařské historie tím, že byl schválen návrh československých zástupců na vytvoření Mezinárodní lyžařské federace (FIS), která byla ustavena následující rok během prvních zimních olympijských her v Chamonix.

K dalším významným závodům patřily: II. mistrovství světa v Jánských Lázních v roce 1925,⁸⁰ XII. mistrovství světa v klasických disciplínách v roce 1935 ve Vysokých Tatrách a mistrovství slovanských zemí v Banské Bystrici v roce 1937.⁸¹

Českoslovenští závodníci na závodech v zahraničí

Od roku 1924 se naši reprezentanti pravidelně účastnili vrcholných světových závodů – ZOH a mistrovství světa. V klasických disciplínách patřili k nejlepším středoevropanům a často se řadili za závodníky ze Skandinávie, kteří neměli konkurence. Od poloviny třicátých let se začal rozvíjet sjezdový sport, kde dominovali především závodníci z Alpských zemí.

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.9.1

Závody v Malých Svatoňovicích v roce 1924.

Obr. 4.9.2

Vítěz mistrovství ČSR Štěpán Hevák v běhu na 50 km v roce 1924 v Jilemnice. Š. Hevák byl členem ČSK Praha, trojnásobný mistr republiky 1921 (18 km), 1922 (30 km), 1924 (50 km) a účastník prvních ZOH v Chamomix.⁸²

---

⁸⁰ Na VIII. Mezinárodním lyžařském kongresu bylo dohodnuto, že každý rok uspořádá některý z národních svazů velké mezinárodní závody. V letech 1925-1927 byly tyto závody nazývány Rendez-vous, v letech 1929-1934 jako závody FIS a od roku 1935 jako mistrovství světa. V roce 1965 byly Rendez-vous a FIS závody se zpětnou platností prohlášeny za mistrovství světa.

⁸¹ 75 let čs. organizovaného lyžování. *Lyžařství*, srpen 1978, roč. 64, č 8, s. 4

⁸² Kulhánek, O., et al. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1987, s.

Obr. 4.9.3 a 4.9.4

První Vsesokolské sletové lyžařské závody v Jilemnici v roce 1926. Na obr. 4.9.4 na startu žen v běhu na 10 km stojí N. Mečřřová.

Obr. 4.9.5

Hančřřv memoriál na 50 km v Novém Měště na Moravě v roce 1926. Cílem projíždí Josef Německý. S bratrem Otakarem patřili k výborným českým závodníkřřm 20. let minulého století.

Obr. 4.9.6

Československé družstvo před odjezdem do Švýcarska na akademické mistrovství světa v Davosu v roce 1930. V běhu zvítězil a akademickým mistrem světa se stal náš Vladimír Novák.

Obr. 4.9.7 a 4.9.8

36. mezinárodní závody v Jilemnici v roce 1931, které se konaly v rámci mistrovství republiky. Tyto závody drží i jeden primát, a to jako první rozhlasově komentované v ČSR.

Obr. 4.9.9 a 4.9.10

Skijöring v 30. letech. Toto lyžování ve vleku za koněm nebo motorovým vodičem k nám přišlo ze Skandinávie, kde bylo velmi populární.

Obr. 4.9.11

Naše vojenská hlídka na mezinárodních závodech v Oslo v roce 1930 se umístila na druhém místě. Závod byl zpestřen organizátory tím, že pořadí závodníků během závodu oznamovali střídáním vlajek na stožáru. Který stát vedl, toho vlajka vlétla na stožár, což neobyčejně dramatizovalo průběh závodu.⁸³

---

⁸³ Míkolášek, V. S lyžemi na provázku: Antonín Bartoň vzpomíná. *Lyžařství*, září 1970, roč. 56, č 7-8, s. 23

Obr. 4.9.12

Závod vojenských hlídek v Kaňáskách na Novoměstsku v roce 1938.

4.10 První ZOH v Chamonix a další před II. sv. válkou

Cesta ke vzniku zimních olympijských her nebyla nijak jednoduchá. Již na počátku 20. století sice padlo několik návrhů (mimo jiné také od J. Rösslera-Ořovského) na začlenění zimních sportů do programu olympijských her, ale nesetkaly se s větším ohlasem. Paradoxně nejvíce proti byli zástupci ze Skandinávie, přestože tam měly zimní sporty velkou tradici. Důvodem byl strach ze ztráty prestiže jejich Severských her (Švédsko) a závodů v Holmenkollen (Norsko). Určitou útěchou mohlo být jen přidružení krasobruslení do programu IV. OH v Londýně v roce 1908 a krasobruslení a ledního hokeje na VII. OH v Antverpách v roce 1920.

Po prudkém rozvoji zimních sportů po I. světové válce bylo jasné, že už se nelze spokojit s pouhým zařazováním některých z nich do programu „letních“ olympijských her. A tak i přes odpor Seveřanů bylo na VII. olympijském kongresu v Lausanne v roce 1921 schváleno, aby ve všech zemích, kde se budou konat olympijské hry a kde to je možné, byly uspořádány také závody v zimních sportech. Tohoto práva využila jako první v roce 1924 Francie, pořadatel VIII. OH, a uspořádala v témže roce v Chamonix Týden zimních sportů.

Na návrh J. Rösslera-Ořovského během VIII. olympijského kongresu v Praze byl Týden zimních sportů uznán zpětně za první zimní olympijské hry.⁸⁴

I. ZOH – 1924 Chamonix (Francie)

Na prvních zimních olympijských hrách se představilo celkem 82 lyžařů z 12 zemí, kteří soutěžili ve 4 disciplínách, a to v běhu na 18 a 50 km, skoku a závodu sdruženém. Československo vyslalo 12 lyžařů, z nichž o nejlepší výsledek se postaral Josef Adolf, který se umístil na 6. místě v závodu sdruženém. Nejúspěšnějším národem byli Norové, kteří získali 10 medailí z možných 12, na čemž se výrazně podílel také Thorleif Haug. Předvedl se jako všestranný lyžař a zvítězil ve všech disciplínách kromě skoku. Dosáhl tak úspěchu, který nebyl a nejspíše nebude (vzhledem k dnešní specializaci závodníků) překonán.⁸⁵

⁸⁴ Kulhánek, O. Boj o zimní olympijské hry. *Lyžařství*, srpen 1987, roč. 73, č 8, s. 6

⁸⁵ Potměšil, J. Z historie zimních olympijských her. *Lyžařství*, prosinec 1987, roč. 73, č 12, s. 2

II. ZOH – 1928 Sv. Mořic (Švýcarsko)

Ve Švýcarsku se o cenné olympijské kovy ucházelo 120 lyžařů z 16 zemí. Svě síly změřili ve stejných disciplínách jako o čtyři roky dříve v Chamonix. Československá výprava čítala 12 závodníků a přivezla domů naši první, a na čtyřicet let také bohužel poslední, medaili ze zimních olympijských her. Byla bronzová a získal ji ve skoku Rudolf Purkert. Nejúspěšnějším lyžařem II. ZOH byl Nor J. Grøttumsbraaten, vítěz běhu na 18 km a závodu sdruženého.⁸⁶ Z této olympiády pochází také zmínka o prvním servismanovi. Švédové i díky jeho práci obsadili první tři místa v běhu na 50 km, který byl poznamenán těžkými podmínkami (mezi startem a cílem kolísala teplota mezi bodem mrazu a dvaceti stupni Celsia).⁸⁷

III. ZOH – 1932 Lake Placid (USA)

Olympijské hry byly, co se počtu účastníků týče, poznamenány světovou hospodářskou krizí. Málo zemí mohlo investovat více peněz do svých výprav, a tak do Lake Placid přicestovalo 93 lyžařů z 12 zemí. Československá výprava nebyla výjimkou a jen díky sbírkám a malé dotaci se III. ZOH mohlo účastnit 5 našich lyžařů. Ani počasí organizátorům situaci neulehčovalo, především vysoké teploty spojené s úbytkem sněhu komplikovaly průběh her.

V programu disciplín nedošlo ke změnám a na stupních vítězů dominovali Seveřané. Z naší pětičlenné skupiny si nejlépe vedl Antonín Bartoň ml., který skončil ve sdruženém závodě na 6. místě.^{88, 89}

IV. ZOH – 1936 Garmisch-Partenkirchen (Německo)

I přes sílící národní socialismus, bojkot některých sportovců a zprávy o antisemitistických pogromech bylo ponecháno pořádání IV. ZOH německému Garmisch-Partenkirchenu.

Mezi 266 lyžaři (229 mužů a poprvé 37 žen) z 26 zemí jich bylo 18 (15 mužů a 3 ženy) z ČSR. Rozmach alpského lyžování v průběhu 30. let nemohl zůstat bez odezvy

⁸⁶ Potměšil, J. Z historie zimních olympijských her. *Lyžařství*, prosinec 1987, roč. 73, č. 12, s. 2

⁸⁷ Dobrovodský, V. *Zimní olympijské hry v obrazech: Z dějin zimních olympijských her od I. her roku 1924 v Chamonix k XV. hrám roku 1988 v Calgary*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1987, s. 39

⁸⁸ Potměšil, J. Z historie zimních olympijských her. *Lyžařství*, prosinec 1987, roč. 73, č. 12, s. 2

⁸⁹ *Kronika olympijských her 1896-1996*. Praha: Fortuna Print; Praha: Knižní klub, 1996, s. 37

a MOV zařadil do programu alpskou kombinaci mužů a žen (slalom + sjezd). Premiéru si na těchto hrách odbyla i štafeta mužů na 4×10 km, ve které se naše družstvo umístilo na 5. místě. Stejně úspěšný výsledek, ovšem jako jednotlivec a v závodě sdruženém, zopakoval František Šimůnek. Jako nejlepší lyžař odjížděl z IV. ZOH Nor Oddbjörn Hagen, který zvítězil v severské kombinaci (závod sdružený), druhé místo obsadil v běhu na 18 km a ke stejnému umístění dopomohl ve štafetě.^{90, 91}

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.10.1, 4.10.2, 4.10.3 a 4.10.4

Plakáty ZOH.

Obr. 4.10.5

Československá olympijská výprava v průvodu na I. ZOH v Chamonix v roce 1924.

Obr. 4.10.6

Náš sdruženář V. Buchberger obsadil na I. ZOH v Chamonix sedmé místo.

Obr. 4.10.7

Československá olympijská výprava na II. ZOH ve Sv. Mořici v roce 1928.

Obr. 4.10.8

J. Rössler-Ořovský ve Sv. Mořici.

Obr. 4.10.9

Československá olympijská výprava při slavnostním nástupu na III. ZOH v Lake Placid v roce 1932.

---

⁹⁰ Potměšil, J. Z historie zimních olympijských her. *Lyžařství*, prosinec 1987, roč. 73, č. 12, s. 2

⁹¹ *Kronika olympijských her 1896-1996*. Praha: Fortuna Print; Praha: Knižní klub, 1996, s. 37

Obr. 4.10.10

Trénink československého družstva na ZOH v Lake Placid.

Obr. 4.10.11

Sdruženář A. Bartoň ml. po návratu ze ZOH v Lake Placid.

Obr. 4.10.12

Československá olympijská výprava v průvodu na IV. ZOH v Garmisch-Partenkirchenu v roce 1936.

4.11 Vývoj skoku na lyžích

Vznik skoku na lyžích je spjat s lyžaři z norské obce Morgendal, kteří jako první začali překonávat terénní nerovnosti skokem. Již v roce 1862 se tato disciplína objevila na programu závodu v Trysilu. Historickým je pro skok na lyžích rok 1879. Tehdy se poprvé uskutečnili závody Husebyrennen, které položily základ tradičním a světoznámým závodům v Holmenkollen. Ty proběhly poprvé v roce 1892.⁹²

Ve střední Evropě byl skok na lyžích součástí již prvních závodů. V Čechách došlo k prvním pokusům ve skoku na lyžích v Dolních Štěpanicích v roce 1896 během kurzů, které vedl norský instruktor ing. H. Steffens. O rok později už byla tato disciplína na programu mistrovství Království českého.⁹³

Již od svého vzniku je skok na lyžích hodnocen jak za dosaženou délku, tak za styl. V průběhu let byl, kromě odchylek v hodnocení a náhledu na styl, hlavní rozdíl v tom, že zpočátku hodnotili skok jen 2 až 3 rozhodčí stylu.⁹⁴

Skoky na lyžích byly zařazeny jako závodní disciplína do programu ZOH a MS od roku 1924 (do roku 1960 na jednom můstku, od roku 1960 na můstku středním a velkém). Mezi další důležité mezinárodní závody ve skoku patří Turné čtyř můstků pořádané od roku 1952 Rakouskem a Německem. Od sezony 1979/1980 se stalo součástí Světového poháru.⁹⁵

V roce 1972 se poprvé uskutečnilo mistrovství světa v letech na lyžích.⁹⁶

---

⁹² *Skoky na lyžích* [online]. c2006. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Skoky_na_ly%C5%BE%C3%ADch>

⁹³ Hampl, K. Z historie lyžařských kurzů. *SKI MAGAZÍN*, prosinec 2000, roč. 6, č. 3, s. 64-65

⁹⁴ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 58-59

⁹⁵ *Skoky na lyžích* [online]. c2006. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Skoky_na_ly%C5%BE%C3%ADch>

⁹⁶ Lety na lyžích jsou jednou z lyžařských disciplín, přičemž se vlastně jedná o skoky na lyžích prováděné na speciálních můstcích tzv. „mamutích“, které umožňují mnohem delší skoky. Za první závody v letu na lyžích se považují závody v roce 1935 v Planici. V průběhu dalších let bojovala tato disciplína o své místo na závodech pořádaných FIS, ale hlavně kvůli bezpečnosti byla omezována. Často se také měnila její pravidla.

Vývoj délky skoku na lyžích^{97, 98}

Vývoj délky skoku na lyžích (vybrané rekordy)		
Délka v metrech	Rok	Závodník
19,5	1868	Norheim S. (NOR)
30	1890	Bye G. (NOR)
51,5	1913	Omtvedt R. (NOR)
75	1930	Badrutt A. (SUI)
101,5	1936	Bradl, J. (AUT)
120	1948	Tschannen F. (SUI)
142	1964	Motejlek D. (CZE)
150	1967	Grini L. (NOR)
164	1969	Raška J. (CZE)
176	1976	Innauer T. (AUT)
181	1983	Ploc P. (CZE)
191	1985	Nykänen M (FIN)
203	1994	Nieminen T. (FIN)
225	2000	Goldberger A. (AUT)
231	2003	Hautamäki M. (FIN)
239	2005	Romøren B. E. (NOR)

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.11.1

Vývoj můstku v Holmenkollen. Během let 1892-1982 byl několikrát přestavován, na obrázku jsou vidět ty nejdůležitější změny.

Lyžařské můstky byly zpočátku jen sněhové, později je nahradily můstky s dřevěnou a zděnou konstrukcí. V roce 1936 byla ustavena při FIS skokanská komise, která vydává normy pro stavby lyžařských můstků. Do té doby byly stavěny na základě představ a zkušeností závodníků.

⁹⁷ Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, s. 57-58

⁹⁸ *Skoky na lyžích* [online]. c2006. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Skoky_na_ly%C5%BE%C3%ADch>

Skokanské můstky dělíme podle velikosti na malé, střední, velké a můstky pro lety na lyžích.

Obr. 4.11.2

Závody ve skoku v Holmenkollen v roce 1909.

Obr. 4.11.3

Závody ve skoku na můstku „Pod křížem“ v okolí Vysokého nad Jizerou v roce 1922.

Obr. 4.11.4

Závody ve skoku na můstku „V trní“ na Novoměstsku v roce 1923.

Obr. 4.11.5

Úprava terénu na štěpanickém můstku během mezinárodních závodů v Jilemnici v roce 1931.

Obr. 4.11.6

Schéma vývoje skokanského stylu. V podstatě můžeme vývoj techniky skoku rozdělit do tří etap, rozdílly se nejvíce projevovaly v držení těla. V první etapě asi do roku 1900 skokani krčili nohy a předkláněli trup, délka skoku byla poměrně krátká. V druhé již skákali s tělem nepředkloněným, ale napjatým a špičky lyží byly skloněny dolů. Zvrat ve vývoji techniky, a počátek třetí etapy, můžeme vidět po roku 1924, kdy se vzrůstající výkonností a délkou skoku se začíná využívat odporu vzduchu. Zároveň došlo ke specializaci lyžařského vybavení (již se nepoužívaly stejné lyže pro skok a běh).

Další vývoj techniky souvisel se zlepšováním vybavení, výstroje a můstků.

Obr. 4.11.7

První pokusy ve skoku na lyžích v Dolních Štěpanicích pod vedením norského instruktora H. Steffense v roce 1896.

Obr. 4.11.8

Norský instruktor G. Stauerheim při svém skoku na můstku „Za Tříčskými vrchy“ v okolí Vysokého nad Jizerou v roce 1914.

Obr. 4.11.9

R. Purkert a jeho stylově čistý skok, kterým získal na ZOH ve Sv. Mořici bronzovou medaili.

Obr. 4.11.10

Antonín Chroust na skokanských závodech ve Špindlerově Mlýně v roce 1949.

Obr. 4.11.11

Skokanský styl v roce 1960.

4.12 Rozvoj technického zázemí lyžařského sportu

Spolu s vývojem lyžařství se postupně rozvíjelo i technické zázemí, které sloužilo k podpoře lyžařského sportu a zabezpečovalo jeho bezproblémový chod. Do této oblasti, bez níž si dnes už jen těžko dokážeme představit pobyt na horách, patří například lyžařské vleky a lanovky, rolby, sněžná děla a další.

Vzhledem k optimálním podmínkám (dostatek financí, vědecké zázemí aj.) se toto odvětví rozvíjelo nejprve v USA, odkud se technologické novinky šířily do Evropy.

Sněžné automobily, skútry

První vozidla schopná jízdy na sněhu nevznikla primárně pro využití v lyžařství, ale byla vytvořena úpravou z již existujících automobilů. V podvozku se místo klasických kol objevily pásy a lyže. Takto pozměněn byl například Ford Model T v roce 1913. Tyto vozy byly populární hlavně pro svou schopnost doručit zásilky během zimy na těžko dostupná místa.⁹⁹

Přibližně v roce 1922 byla poprvé navržena J. A. Bombardierem v Quebecu vozidla, která si našla uplatnění i v lyžařském resortu. Důvodem větší poptávky po těchto sněžných vozech byl nárůst počtu lyžařů resp. lyžařských svahů s vleky, které bylo potřeba nějakým způsobem upravovat.

Ke konci 30. let minulého století docházelo k úpravám (vyhlazení svahu, setí trávy atd.) už i mimo sezónu, protože málo členitý terén pak nevyžadoval takové množství sněhu k pokrytí.

Na americkém středozápadě nebyly klimatické podmínky tak tvrdé, takže si zde našla upotřebení i lehčí a menší sněžná vozidla. Prvního podomácku zhotoveného předchůdce skútru vyrobil C. Eliason v roce 1924 ve Wisconsinu.¹⁰⁰

---

⁹⁹ *Snowmobile – Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.

<<http://en.wikipedia.org/wiki/Snowmobile>>.

¹⁰⁰ *New England Ski Museum Newsletter*. Franconia: New England Ski Museum, 2002- . s. 1-5

Lyžařské vleky a lanovky

První lanové vleky byly zprovozněny v roce 1933 v Quebecu a v roce 1934 ve Vermontu. Jednalo se o jednoduchý systém, kdy se lyžaři chytli lana a nechali se vyvézt nahoru. Vzhledem k funkční nenáročnosti se tyto vleky brzy rozšířily po USA, později i po Evropě, a byly jedním z faktorů rozvoje alpského lyžování.¹⁰¹

V roce 1935 navrhl J. Pomagalski první vlek „Poma“ (jeho společnost dnes patří k předním světovým výrobcům lanovek a vleků).¹⁰²

Rok 1936 představoval pro lyžaře přínos co se týká komfortu, protože byla vyrobena první jednosedáčková lanovka. Dalším pokrokem bylo její rozšíření na čtyřsedáčkovou v roce 1967.¹⁰³

Sněžná děla

Nedostatek sněhu býval, a někdy stále je, téměř neřešitelným problémem, kvůli kterému se i odkládaly závody. Zpočátku bylo jedinou možností dovézt sníh a led odjinud. Zlom nastal roku 1949, kdy se podařilo společnosti Tey Manufacturing Company of Milford vytvořit první umělý sníh ve svém podniku v Mohawkských horách v Connecticutu. Ve stejném roce se podařilo totéž (i když ne záměrně) bratrům Tropeanovým ze společnosti Larchmont Farms Company of Lexington v Massachusetts během experimentu s rozprašovači pro ochranu citrusových plodů před mrazem. Tyto dvě firmy poté zahájily spolupráci a během několika let došlo k velkému rozvoji tohoto odvětví.¹⁰⁴

Na začátku 60. let bylo v USA kolem sta základen využívajících podporu umělého sněhu, zatímco v Evropě byly v té době pouze dvě, a to v Německu a ve Švýcarsku. V Čechách byly zahájeny první výzkumy a pokusy na základě publikací v amerických časopisech v roce 1961.¹⁰⁵

¹⁰¹ *Ski tow* – *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006. <http://en.wikipedia.org/wiki/Ski_tow>.

¹⁰² *The Poma Group* [online]. <<http://www.pomagroup.com>>.

¹⁰³ *The History of Ski Lifts* [online]. <http://web.bryant.edu/~ehu/h364proj/fall_97/beyerly/history1.htm>.

¹⁰⁴ *New England Ski Museum Newsletter*. Franconia: New England Ski Museum, 2002- . s. 25-26

¹⁰⁵ Chlouba, M. Umělá hmota nebo umělý sníh? *Lyžařství*, leden 1964, roč. 50, č 1, s. 11

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM V PREZENTACI:

Obr. 4.12.1

Upravený Ford model T z roku 1913.

Obr. 4.12.2

Předchůdce skútru, Wisconsin 20. léta 20. století.

Obr. 4.12.3

Výrobní plánec Bombardieru B7.

Obr. 4.12.4

Továrna na výrobu Bombardieru ve Valcourtu v Quebecu, rok 1936. Tuto dílnu otevřel J.A Bombardier v roce 1926 a po 10 let se v ní vyráběla vozidla.

Obr. 4.12.5

První skútr Ski-Doo, Quebec roku 1959. Původní jeho název byl Ski-Dog, ale při tisku propagační brožury došlo k chybě a nové jméno už mu zůstalo.

Obr. 4.12.6

Snow Packer sloužící k úpravě svahů v Quebecu v roce 1961.

Obr. 4.12.7

První sedačková lanovka Poma v USA v roce 1958.

Obr. 4.12.8

Přenosný vlek, rok 1961. V této době nebylo zdaleka pokryto tolik svahů lanovkami a vleky jako dnes, takže došlo i na improvizaci.

Obr. 4.12.9

Lyžařský vlek na Klínovci, rok 1961.

Obr. 4.12.10, 4.12.11, 4.12.12, 4.12.13

Lanovky

Obr. 4.12.14

Jedno z prvních sněžných děl, Connecticut v roce 1951.

Obr. 4.12.15

Sněžné dělo v New Yorku okolo roku 1956.

Obr. 4.12.16

Zasněžování sjezdovky v New Hampshire v 60. letech 20. století.

Obr. 4.12.17 a 4.12.18

Sněžné dělo „Šumava“, rok 1982.

Obr. 4.12.19

Sněžné dělo Hedco ve Wildcatu, 80. léta 20. století.

5. ZÁVĚR

Hlavním cílem bylo zpracovat obrazovou dokumentaci k vybraným okruhům z historie lyžování jako částečně rozšiřující materiál jednak k veřejně publikovaným pramenům, a jednak jako podkladový materiál, který může pomoci obohatit výuku na FTVS. Z domácích a zahraničních zdrojů jsme shromáždili celkem 600 obrazových a tiskových dokumentů, z nichž jsme provedli výběr v souladu se zadanými tématickými okruhy. V obrazové prezentaci, v jednotlivých tématických celcích jsme po výběru uvedli celkem 132 dokumentů.

Literární rešerši zpracovanou na základě studia odborné literatury, jsme využili při tvorbě jednotlivých kapitol doprovodného textu. Tento text byl koncipován tak, aby blíže specifikoval a obohacoval informaci obrazové formy. Také zde byl proveden výběr ve vztahu k vybraným tématickým celkům. Textová část si neklade nároky být nadstavbovým materiálem materiál dosud publikovaných odborných pramenů, ale poskytuje základní informace k obrazové části. Z důvodu celkového rozsahu práce je text v redukované podobě.

Za účelem získání zdrojů jsme oslovili celkem 6 domácích a 32 zahraničních pracovišť. Většina fotodokumentace, použitá v prezentaci, pochází od českých pracovišť. Jako nejvstřícnější ke spolupráci se projevila muzea: Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě, Krkonošské muzeum Jilemnice a Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí. Ze zahraničních pracovišť na naši výzvu pozitivně zareagovalo Museum in Holmenkollen (Norsko), New England Ski Museum (USA), Haus des Ski (Německo), Suusa Muuseum (Estonsko) a Whyte Museum Of The Canadien Rockies (Kanada). Pro naše potřeby byly přínosné zdroje, které zaslalo Museum in Holmenkollen (položky 3, 4, 12 a 16 v seznamu použité literatury), Haus des Ski (položky 8 a 9 v seznamu použité literatury) a New England Ski Museum (položky 15, 22 a 23 v seznamu použité literatury). Dbali jsme na pečlivou propojenost a dokumentační dokladovost obrazové a psané části práce. V prezentaci jsme u fotodokumentace vedle data (někdy přibližného) a původu uvedli také číselný odkaz na zdroj (viz. zdroje fotodokumentace). Fotodokumentace, kterou jsme použili v prezentaci, je uvedena v seznamu zdrojů fotodokumentace.

Hlavní cíl práce, totiž vytvořit soubornou prezentaci k zadanému tématu, byl v předpokládaném rozsahu splněn. Přes naši značnou snahu nebylo vždy možné docílit plné vyváženosti jednotlivých kapitol co do obsahu i rozsahu. Tento relativní nedostatek je zapříčiněn nestejnou úrovní dosažitelnosti dokumentačních pramenů a možnostmi diplomanta jako soukromé osoby.

Jako námět pro eventuální pokračovatele v této problematice bych mohl navrhnout podrobnější rozpracování některého z dějinného úseku či menšího tématického celku. V tomto smyslu by mohla být zajímavou například oblast technického zázemí lyžování.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) *80 let lyžování na Novoměstsku*. Nové Město na Moravě: Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě, 1976.
- 2) *100 let sportovního klubu lyžování v Novém Městě na Moravě*. Nové Město na Moravě: Sportovní klub lyžování, 1994.
- 3) *Årbok 1997*. Oslo: Skiforeningen, 1997- . ISBN 82-91889-01-5.
- 4) *Årbok 1999*. Oslo: Skiforeningen, 1999- . ISBN 82-91889-07-4.
- 5) Bartoš, J. *Metodika a technika historické práce*. 1. vyd. Olomouc: SPN, 1982. 117 s.
- 6) Bartoš, M. – Luštinec, J. *Počátky lyžování v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Merkur, 1988.
- 7) Dobrovodský, V. *Zimní olympijské hry v obrazech: Z dějin zimních olympijských her od I. her roku 1924 v Chamonix k XV. hrám roku 1988 v Calgary*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1987. 320 s.
- 8) Falkner, G.: *Zeittafel zur historischen Entwicklung des deutschen Skisports auf dem Gebiet der heutigen Tschechischen Republik von den Anfängen bis zum 2. Weltkrieg*. Planegg: Deutscher Skiverband, 2000.
- 9) *FDSNOW 22: Fachzeitschrift für den Skisport*. Planegg: Freunde des Skisports im Deutschen Skiverband – Stiftung Sicherheit im Skisport, 2003- .
- 10) Frömel, K. *Kompendium psaní a publikování v kinantropologii*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0514-8.
- 11) Gnad, T., et al. *Kapitoly z lyžování*. dotisk 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 240 s. ISBN 80-246-0241-5.
- 12) *History of Skiing Conference*. Oslo, 1998. 111 s.
- 13) Chovanec, F. *Dějiny lyžování*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. 132 s.
- 14) Chovanec, F., et al. *Didaktika školního lyžování*. 2. vyd. Praha: SPN, 1980. 203 s.
- 15) *Journal of the New England Ski Museum*. Franconia: New England Ski Museum, 2004- .

- 16) Kleppen, H. *Holmenkollen*. 1st edition. Oslo: Det Norske Samlaget, 1988. 128 s. ISBN 82-521-3151-4.
- 17) Kovář, R. – Blahuš, P. *Stručný úvod do metodologie*. 2. dotisk. Praha: Universita Karlova, 1973.
- 18) *Kronika olympijských her 1896-1996*. Praha: Fortuna Print; Praha: Knižní klub, 1996. ISBN 80-85873-53-2 (Fortuna Print); ISBN 80-7176-317-9 (Knižní klub).
- 19) Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování: Z dějin československého a světového lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989. 574 s.
- 20) Kulhánek, O. – Mráz, J., et al. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1987. 487 s.
- 21) *Lyžařství*. Praha: Olympia, 1962-1992. Vychází měsíčně. ISSN 0323-1445.
- 22) *New England Ski Museum Newsletter*. Franconia: New England Ski Museum, 1999- .
- 23) *New England Ski Museum Newsletter*. Franconia: New England Ski Museum, 2002- .
- 24) *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2000- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.
- 25) *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2001- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.
- 26) *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2003- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.
- 27) *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2004- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.
- 28) *SNOW: Magazín pro lyže & snowboard*. Vsetín: Altituda, 2002- . Vychází 6x ročně. ISSN 1214-0007.
- 29) *SNOW: Magazín pro lyže & snowboard*. Vsetín: Altituda, 2003- . Vychází 6x ročně. ISSN 1214-0007.
- 30) Valenta, V. *Historie lyžování v sudetoněmeckých oblastech Krkonoš zaměřená na sportovce německého původu*. Praha, 2000. Diplomová práce na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy na katedře základů kinantropologie a humanitních věd.

7. ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- 1) *Aerial tramway – Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Aerial_tramway>.
- 2) Boldiš, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla*. Verze 3.3. c1999-2004, poslední aktualizace 11.11. 2004. URL:
<<http://www.boldis.cz/citace/citace1.ps>>.
<<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
- 3) Boldiš, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely s příklady citací u jednotlivých typů dokumentů*. Verze 3.0 (2004). c1999-2004, poslední aktualizace 11.11. 2004. URL:
<<http://www.boldis.cz/citace/citace2.ps>>.
<<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
- 4) Blikom, A. – Molde, E. *Sondre Norheim – the Skiing Pioneer of Telemark* [online]. c2002-2006. <<http://www.sondrenorheim.com>>.
- 5) ČKS SKI Jilemnice: *Historie spolku* [online]. c2005-2006.
<<http://www.skijilemnice.cz/index.php?id=historie>>.
- 6) Ďoubalík, J. *Lyžování ve Vysokém nad Jizerou* [online]. c2000.
<<http://www.skiklubvysoke.cz/Historie/historie.htm>>.
- 7) Eliason, C. & Co. *Eliason Snowmobiles* [online]. c1997. <<http://www.eliason-snowmobile.com>>.
- 8) *Funitel – Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<<http://en.wikipedia.org/wiki/Funitel>>.
- 9) *Gondola lift – Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Gondola_lift>.
- 10) Hanzlová, M. *Historie lyžování na Novoměstsku* [online]. c2002.
<<http://www.zlatalyze.cz/historie/index.php?xsz=zpravodajstvi&aa=83>>.
- 11) *Chairlift – Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<<http://en.wikipedia.org/wiki/Chairlift>>.

- 12) *Ski tow* – *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Ski_tow>.
- 13) *Skoky na lyžích* [online]. c2006.
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Skoky_na_ly%C5%BE%C3%ADch>.
- 14) *Snowmobile* – *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<<http://en.wikipedia.org/wiki/Snowmobile>>.
- 15) *The History of Ski Lifts* [online].
<http://web.bryant.edu/~ehu/h364proj/fall_97/beyerly/history1.htm>.
- 16) *The Poma Group* [online]. < <http://www.pomagroup.com>>.

8. ZDROJE FOTODOKUMENTACE

KAPITOLA 4.1

- Obr. 4.1.1** - *History of Skiing Conference*. Oslo, 1998. 111 s.
- Obr. 4.1.2** - *SNOW: Magazín pro lyže & snowboard*. Vsetín: Altituda, 2002- . Vychází 6x ročně. ISSN 1214-0007.
- Obr. 4.1.3** - *Årbok 1999*. Oslo: Skiforeningen, 1999- . ISBN 82-91889-07-4.
- Obr. 4.1.4** - *SNOW: Magazín pro lyže & snowboard*. Vsetín: Altituda, 2002- . Vychází 6x ročně. ISSN 1214-0007.
- Obr. 4.1.5** - Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování: Z dějin československého a světového lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989. 574 s.
- Obr. 4.1.6** - *History of Skiing Conference*. Oslo, 1998. 111 s.
- Obr. 4.1.7** - Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování: Z dějin československého a světového lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989. 574 s.
- Obr. 4.1.8** - *Lyžařství*. Praha: Olympia, 1990. Vychází měsíčně. ISSN 0323-1445.

KAPITOLA 4.2

- Obr. 4.2.1** - *History of Skiing Conference*. Oslo, 1998. 111 s.
- Obr. 4.2.2** - tamtéž.
- Obr. 4.2.3** - tamtéž.
- Obr. 4.2.4** - *SNOW: Magazín pro lyže & snowboard*. Vsetín: Altituda, 2002- . Vychází 6x ročně. ISSN 1214-0007.
- Obr. 4.2.5** - *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2000- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.

KAPITOLA 4.3

- Obr. 4.3.1** - *Årbok 1997*. Oslo: Skiforeningen, 1997- . ISBN 82-91889-01-5.
- Obr. 4.3.2** - Kleppen, H. *Holmenkollen*. 1st edition. Oslo: Det Norske Samlaget, 1988. 128 s. ISBN 82-521-3151-4.
- Obr. 4.3.3** - Blikom, A. – Molde, E. *Sondre Norheim – the Skiing Pioneer of Telemark* [online]. c2002-2006. <<http://www.sondrenorheim.com>>.

Obr. 4.3.4 - Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování: Z dějin československého a světového lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989. 574 s.

Obr. 4.3.5 - Kleppen, H. *Holmenkollen*. 1st edition. Oslo: Det Norske Samlaget, 1988. 128 s. ISBN 82-521-3151-4.

Obr. 4.3.6 - tamtéž.

Obr. 4.3.7 - *Årbok 1999*. Oslo: Skiforeningen, 1999- . ISBN 82-91889-07-4.

Obr. 4.3.8 - tamtéž.

Obr. 4.3.9 - Kleppen, H. *Holmenkollen*. 1st edition. Oslo: Det Norske Samlaget, 1988. 128 s. ISBN 82-521-3151-4.

Obr. 4.3.10 - tamtéž.

Obr. 4.3.11 - tamtéž.

KAPITOLA 4.4

Obr. 4.4.1 - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.

Obr. 4.4.2 - Krkonošské muzeum Jilemnice.

Obr. 4.4.3 - tamtéž.

Obr. 4.4.4 - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.

Obr. 4.4.5 - tamtéž.

Obr. 4.4.6 - tamtéž.

Obr. 4.4.7 - *80 let lyžování na Novoměstsku*. Nové Město na Moravě: Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě, 1976.

Obr. 4.4.8 - *Lyžařství*. Praha: Olympia, 1978. Vychází měsíčně. ISSN 0323-1445.

Obr. 4.4.9 - Krkonošské muzeum Jilemnice.

Obr. 4.4.10 - tamtéž.

Obr. 4.4.11 - tamtéž.

KAPITOLA 4.5

Obr. 4.5.1 - Krkonošské muzeum Jilemnice.

Obr. 4.5.2 - Krkonošské muzeum Jilemnice .

Obr. 4.5.3 - tamtéž.

Obr. 4.5.4 - tamtéž.

- Obr. 4.5.5** - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.
- Obr. 4.5.6** - Krkonošské muzeum Jilemnice.
- Obr. 4.5.7** - tamtéž.
- Obr. 4.5.8** - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.
- Obr. 4.5.9** - Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě.
- Obr. 4.5.10** - Krkonošské muzeum Jilemnice.
- Obr. 4.5.11** - *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2003- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.
- Obr. 4.5.12** - tamtéž.
- Obr. 4.5.13** - *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2004- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.

KAPITOLA 4.6

- Obr. 4.6.1** - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.
- Obr. 4.6.2** - tamtéž.
- Obr. 4.6.3** - tamtéž.
- Obr. 4.6.4** - *100 let sportovního klubu lyžování v Novém Městě na Moravě*. Nové Město na Moravě: Sportovní klub lyžování, 1994.
- Obr. 4.6.5** - *80 let lyžování na Novoměstsku*. Nové Město na Moravě: Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě, 1976.
- Obr. 4.6.6** - Krkonošské muzeum Jilemnice.
- Obr. 4.6.7** - *100 let sportovního klubu lyžování v Novém Městě na Moravě*. Nové Město na Moravě: Sportovní klub lyžování, 1994.

KAPITOLA 4.7

- Obr. 4.7.1** - Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování: Z dějin československého a světového lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989. 574 s.
- Obr. 4.7.2** - Krkonošské muzeum Jilemnice.
- Obr. 4.7.3** - Krkonošské muzeum Jilemnice.
- Obr. 4.7.4** - tamtéž.

Obr. 4.7.5 - *100 let sportovního klubu lyžování v Novém Městě na Moravě*. Nové Město na Moravě: Sportovní klub lyžování, 1994.

Obr. 4.7.6 - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.

Obr. 4.7.7 - *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2003- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.

Obr. 4.7.8 - *History of Skiing Conference*. Oslo, 1998. 111 s.

Obr. 4.7.9 - *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2003- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.

Obr. 4.7.10 - tamtéž.

Obr. 4.7.11 - tamtéž.

Obr. 4.7.12 - tamtéž.

Obr. 4.7.13 - tamtéž.

Obr. 4.7.14 - tamtéž.

Obr. 4.7.15 - tamtéž.

KAPITOLA 4.8

Obr. 4.8.1 - Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování: Z dějin československého a světového lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989. 574 s.

Obr. 4.8.2 - Krkonošské muzeum Jilemnice.

Obr. 4.8.3 - tamtéž.

Obr. 4.8.4 - *SKI MAGAZÍN*. Praha: Debora, 2004- . Vychází 5x ročně. ISSN 12 12-3072.

Obr. 4.8.5 - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.

Obr. 4.8.6 - tamtéž.

Obr. 4.8.7 - tamtéž.

Obr. 4.8.8 - tamtéž.

KAPITOLA 4.9

Obr. 4.9.1 - Krkonošské muzeum Jilemnice.

Obr. 4.9.2 - Krkonošské muzeum Jilemnice.

Obr. 4.9.3 - tamtéž.

- Obr. 4.9.4** - Krkonošské muzeum Jilemnice.
Obr. 4.9.5 - Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě.
Obr. 4.9.6 - tamtéž.
Obr. 4.9.7 - Krkonošské muzeum Jilemnice.
Obr. 4.9.8 - tamtéž.
Obr. 4.9.9 - tamtéž.
Obr. 4.9.10 - Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě.
Obr. 4.9.11 - Krkonošské muzeum Jilemnice.
Obr. 4.9.12 - Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě.

KAPITOLA 4.10

- Obr. 4.10.1** - *Kronika olympijských her 1896-1996*. Praha: Fortuna Print; Praha: Knižní klub, 1996. ISBN 80-85873-53-2 (Fortuna Print); ISBN 80-7176-317-9 (Knižní klub).
- Obr. 4.10.2** - tamtéž.
Obr. 4.10.3 - tamtéž.
Obr. 4.10.4 - tamtéž.
Obr. 4.10.5 - Kulhánek, O. *Zlatá kniha lyžování: Z dějin československého a světového lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989. 574 s.
Obr. 4.10.6 - Dobrovodský, V. *Zimní olympijské hry v obrazech: Z dějin zimních olympijských her od I. her roku 1924 v Chamonix k XV. hrám roku 1988 v Calgary*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1987. 320 s.
Obr. 4.10.7 - Krkonošské muzeum Jilemnice.
Obr. 4.10.8 - tamtéž.
Obr. 4.10.9 - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.
Obr. 4.10.10 - Dobrovodský, V. *Zimní olympijské hry v obrazech: Z dějin zimních olympijských her od I. her roku 1924 v Chamonix k XV. hrám roku 1988 v Calgary*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1987. 320 s.
Obr. 4.10.11 - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.
Obr. 4.10.12 - Krkonošské muzeum Jilemnice.

KAPITOLA 4.11

- Obr. 4.11.1** - Kleppen, H. *Holmenkollen*. 1st edition. Oslo: Det Norske Samlaget, 1988. 128 s. ISBN 82-521-3151-4.
- Obr. 4.11.2** - tamtéž.
- Obr. 4.11.3** - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.
- Obr. 4.11.4** - Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě.
- Obr. 4.11.5** - Krkonošské muzeum Jilemnice.
- Obr. 4.11.6** - Kulhánek, O. – Mráz, J., et al. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1987. 487 s.
- Obr. 4.11.7** - Krkonošské muzeum Jilemnice.
- Obr. 4.11.8** - Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí.
- Obr. 4.11.9** - Dobrovodský, V. *Zimní olympijské hry v obrazech: Z dějin zimních olympijských her od I. her roku 1924 v Chamonix k XV. hrám roku 1988 v Calgary*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1987. 320 s.
- Obr. 4.11.10** - Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě.
- Obr. 4.11.11** - Kulhánek, O. – Mráz, J., et al. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1987. 487 s.

KAPITOLA 4.12

- Obr. 4.12.1** - *New England Ski Museum Newsletter*. Franconia: New England Ski Museum, 2002- .
- Obr. 4.12.2** - Eliason, C. & Co. *Eliason Snowmobiles* [online]. c1997. <<http://www.eliason-snowmobile.com>>.
- Obr. 4.12.3** - *New England Ski Museum Newsletter*. Franconia: New England Ski Museum, 2002- .
- Obr. 4.12.4** - tamtéž.
- Obr. 4.12.5** - tamtéž.
- Obr. 4.12.6** - tamtéž.
- Obr. 4.12.7** - *The Poma Group* [online]. <<http://www.pomagroup.com>>.
- Obr. 4.12.8** - *Lyžařství*. Praha: Olympia, 1962. Vychází měsíčně. ISSN 0323-1445.
- Obr. 4.12.9** - tamtéž

Obr. 4.12.10 - *Funitel* – *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<<http://en.wikipedia.org/wiki/Funitel>>.

Obr. 4.12.11 - *Chairlift* – *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<<http://en.wikipedia.org/wiki/Chairlift>>.

Obr. 4.12.12 - *Aerial tramway* – *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Aerial_tramway>.

Obr. 4.12.13 - *Gondola lift* – *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. c2006.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Gondola_lift>.

Obr. 4.12.14 - *New England Ski Museum Newsletter*. Franconia: New England Ski Museum, 2002- .

Obr. 4.12.15 - tamtéž.

Obr. 4.12.16 - tamtéž.

Obr. 4.12.17 - *Lyžařství*. Praha: Olympia, 1982. Vychází měsíčně. ISSN 0323-1445.

Obr. 4.12.18 - tamtéž.

Obr. 4.12.19 - *New England Ski Museum Newsletter*. Franconia: New England Ski Museum, 2002- .